

Mapa de l'ensenyament de l'àrab per a estudiants de primària i secundària a Catalunya

“La educación debe estar siempre al servicio de la diversidad lingüística y cultural, y de las relaciones armoniosas entre diferentes comunidades lingüísticas del mundos”.

(Article 23. Declaració universal dels drets lingüístics, Barcelona, 1996)

Índex

1. Introducció	3
2. Un món plurilingüe	5
3. Catalunya: un model de societat plurilingüe i multicultural	6
3.1 El Marroc a Catalunya	7
3.2 Impuls a les terceres llengües: llengües de la nova ciutadania	8
4. El Programa LACM	13
4.1 Conclusions Programa LACM	16
5. Mapa de l'ensenyament de l'àrab a Catalunya	18
5.1 Centres educatius	18
5.2 Associacions culturals	21
5.3 Mesquites, oratoris i centres de culte	24
5.4 Altres opcions.....	24
6. Dades	25
6.1 Estat espanyol.....	27
6.2 Catalunya	28
7. Àrab – Dàrija – Amazic	33
7.1 Dades.....	34
8. Pla Catalunya-Marroc 2014-2017	36
9. Materials i d'altres recursos educatius	38
10. Conclusions	40
11. Referències bibliogràfiques.....	43

1. Introducció

Uns anys enrere, sobretot a l'estiu, pels carrers de Catalunya es podia sentir parlar anglès, francès, italià, alemany... Es tractava de turistes que venien aquí a passar l'estiu. I prou. En acabar l'estiu els turistes se'n tornaven cap a casa seva i aquí deixàvem de sentir parlar pràcticament qualsevol llengua que no fos el català o el castellà.

Actualment això ha canviat. Ja no ens cal esperar al juny o juliol per sentir parlar llengües que no siguin les autòctones. Per descomptat, també seguim sentint gent que parla l'anglès, l'alemany, l'italià... Però això també ha canviat.

Avui dia, pels carrers de Catalunya, i qualsevol dia de l'any, ens arriba una mescla de llengües, moltes de les quals podem identificar, moltes d'altres que ni tan sols havíem sentit abans.

Aquesta mescla és un clar indicador que vivim en una societat en canvi permanent; una societat diversa i diversificada. Amb la diversitat lingüística com a màxim exponent.

En un procés de migració són moltes les coses que queden enrere, però també n'hi ha moltes d'altres que van allí on vagi la gent. I una d'aquestes coses és la llengua. La llengua és quelcom que va sempre amb la gent. Un tret propi que ens identifica a cada un de nosaltres.

La societat catalana sap bé què és haver de lluitar per mantenir viva la llengua pròpia, el català. Una llengua que s'ha vist en perill durant molt de temps i que, d'acord amb diversos estudis, encara que ens neguem a acceptar-ho, segueix en perill avui dia.

Les adversitats a què s'enfronta cada llengua són múltiples i diverses, però, nosaltres, com a coneixedors d'aquesta realitat, d'aquestes dificultats, d'aquesta lluita, probablement sapiguem millor que ningú el valor de la llengua. De la nostra, i de la dels demès.

I això és el que volem descobrir amb el present treball. Fins a quin punt, com a societat d'acollida, facilitem als col·lectius immigrants que arriben al nostre país que mantinguin la seva llengua.

En aquest cas però, ens centrarem en una de sola, la llengua àrab.

Objectius

La idea d'aquest Treball de Final de Grau sorgeix de la necessitat real d'oferir unes dades que, si bé sabem que hi són, que existeixen, no són pas fàcils de trobar. Així doncs, el que volem aconseguir amb aquest treball és presentar, de manera útil i pràctica, concisa i a la vegada completa, però, sobretot, a l'abast de tothom que desitgi fer-ne ús, tota la informació referent a l'ensenyament de l'àrab per a estudiants de primària i secundària a Catalunya.

Un recull de dades, exposades i desenvolupades que responguin a les següents preguntes:

Es pot estudiar l'àrab, de manera reglada a Catalunya?

Si es fa, en quines condicions?

Qui permet que els estudiants de primària i secundària de Catalunya d'origen àrab mantinguin les seves "arrels" gràcies a la llengua?

Qui són els agents implicats en aquest projecte?

En quins centres, entitats o associacions es du a terme aquest ensenyament de l'àrab?

Fins a quin punt, les institucions catalanes, i espanyoles, faciliten el manteniment de les llengües pròpies dels col·lectius estrangers a Catalunya?

Etc.

Metodologia

Tenint en compte que gran part de la informació presentada en aquest treball es basa en l'exposició i anàlisi de dades, el primer pas ha consistit en fer una recerca exhaustiva de dades. Qualsevol tipus d'informació que, posteriorment, fos susceptible de formar part del treball.

Després d'una primera cerca de dades, hem hagut de determinar quines serien les que, finalment, inclouríem en el treball.

En tercer lloc, per tal de crear aquest *Mapa de l'ensenyament de l'àrab per a estudiants de primària i secundària a Catalunya* hem hagut de presentar tota la informació obtinguda. Aquesta informació s'organitza de la següent manera:

En un primer apartat, hem considerat convenient fer una breu contextualització històrica en què expliquem quins han estat –i són– els motius i fets que han originat i que caracteritzen la societat en què vivim avui dia. Una contextualització pel que fa a tots els àmbits (global, estatal, català...).

En una segona part, més teòrica, oferim les principals dades sobre les quals se sustenta aquest ensenyament de l'àrab a Catalunya.

- Què ho ha fet possible?
- Quins són els agents i òrgans (institucions, organitzacions, etc) implicats?
- En quin marc legal i institucional es du a terme?
- Quines en són les bases, requisits i condicions?

Pel que fa al tercer apartat, s'hi inclouen les dades més concretes, (les xifres de l'alumnat, el professorat, els centres i les localitats), i per tal que siguin més entenedores i visuals, les hem presentades mitjançant un sistema de gràfics i taules.

2. Un món plurilingüe

Vivim en un món marcat per la diversitat; la diversitat cultural, lingüística, religiosa... Però vivim també en un món marcat per les migracions. La migració no és un fenomen nou. Des dels seus inicis, l'ésser humà s'ha vist obligat a desplaçar-se, traslladant els seus costums, les seves religions i les seves llengües.

Les directrius de la Unió Europea pel que fa a l'escolarització d'immigrants estableixen l'obligació dels Estats membres d'adoptar les mesures necessàries per a l'escolarització de treballadors immigrants, l'atenció especial per a l'ensenyament de la llengua del país d'acollida i l'ensenyament de la llengua materna i de la cultura del país d'origen¹.

Els programes d'**Ensenyament de Llengua i Cultura d'Origen (ELCO)** i, més concretament, en el cas de la llengua i cultura àrab, s'han implementat en països europeus² amb una important tradició migratòria. A Espanya, aquests programes no són obligatoris; és a dir, no són avaluables ni tenen cap mena d'incidència en el currículum de l'alumne.

A l'Estat Espanyol, les dues llengües d'origen amb una major repercussió i amb un programa lingüístic més ben vertebat són el portuguès³ i l'àrab. Fins al moment, les classes impartides en aquest marc s'imparteixen, majoritàriament, en col·legis públics d'educació primària, mentre que la presència als instituts de secundària i centres concertats és encara menor.

A més dels cursos organitzats en el marc d'aquests acords de cooperació cultural amb Portugal i el Marroc a Espanya també hi ha d'altres programes ELCO gestionats, en la majoria dels casos, per organitzacions no governamentals. És el cas de les classes de llengua i cultura neerlandesa, fruit d'un acord amb l'Associació SNTC (Escola de Llengua i Cultura Neerlandesa a Barcelona) o de les classes de llengua i cultura amaziga, resultants d'un acord amb l'Assemblea Amaziga de Catalunya.

Aquestes organitzacions reben, en alguns casos, subvencions per part de les autoritats educatives per impartir aquestes classes que s'acostumen a oferir en centres públics i en horari extraescolar.

El **Programa ELCO marroquí**, que actualment porta per nom **Programa de Llengua Àrab i Cultura Marroquí (PLACM⁴)**, es va crear, en un principi, com una eina per fomentar i facilitar el retorn dels immigrants estrangers als seus països d'origen. Avui dia però, amb aquesta motivació completament obsoleta, aquest programa ha passat a ser un instrument per emfatitzar el valor i la importància de l'ensenyament de la llengua materna als nous alumnes arribats als centres educatius d'acollida, per tal d'impedir que aquests perdin el vincle o lligam amb la seva llengua i cultura d'origen.

¹ Directiva Comunitària 486/1977.

² A Holanda el programa va ser abolit, mentre que a França es troba en una situació d'inestabilitat (tot i que forma part del programa curricular d'Educació Primària).

³ Coordinat pel Ministeri d'Educació Espanyol amb Portugal des de l'any 1987.

⁴ Per referir-nos-hi farem servir: Programa LACM, o bé, PLACM (Programa de Llengua Àrab i Cultura Marroquí).

3. Catalunya: un model de societat plurilingüe i multicultural

Des de fa uns anys Catalunya ha estat punt d'arribada d'un gran nombre d'immigrants. Tot i que, en un principi, en l'arribada d'immigració estrangera a Catalunya hi trobàvem diverses nacionalitats, sens dubte la immigració procedent del Marroc ha estat –i segueix essent– la més destacada des dels inicis.

Si bé és cert que, en moltes ocasions, s'ha parlat d'immigració magrebina, la realitat és que la presència d'immigrants de països com Tunísia, Algèria, Líbia o Mauritània és molt poc significativa. El col·lectiu marroquí és, sense cap mena de dubte, el més nombrós i, encara avui, continua superant en escreix el nombre d'immigrants d'origen llatinoamericà, tot i que aquest últim ha experimentat un creixement molt notable en els darrers 10 anys.

Comencem a parlar d'immigració marroquina a partir de la dècada dels anys 60. Catalunya, en un primer moment més una terra de pas que l'objectiu dels processos migratoris, acaba per convertir-se en el destí final per a molts immigrants, en gran part degut a l'augment de les restriccions frontereres per part de països com Alemanya i França. A partir de la dècada dels vuitanta el nombre d'immigrants del nord d'Àfrica creix espectacularment (malgrat la política cada vegada més restrictiva a nivell estatal, i la primera llei d'estrangeria a Espanya, promulgada l'any 1986) tant a Catalunya, com a la resta de l'Estat Espanyol.

D'acord amb les dades publicades per la Direcció General per a la Immigració l'1 de gener de 2015, a Catalunya hi ha un total de 217.955 marroquins⁵ i marroquines, el que equival al 20,4% del total de la població estrangera (i al 2,9% del total de la població). Una xifra que converteix la marroquina en el gruix de població estrangera més important. El següent país és Romania, amb menys de la meitat de persones, 99.892 (9,4%) i, en tercer lloc, la Xina amb 52.417 (4,9%).

Tot això ha convertit Catalunya en un territori multilingüe i multicultural. On hi conviuen persones de diferents països, amb diferents cultures i que parlen diferents llengües. Es calcula que, en aquest moment, a Catalunya es parlen unes 40 llengües diferents, de manera habitual, sense comptar el català i el castellà. I això sense comptar les 300 llengües minoritàries que s'utilitzen principalment dins l'àmbit familiar i que també conviuen actualment en territori català.

Avui dia a Catalunya hi viuen 7.546.827 persones i la xifra de població estrangera és d'1.067.465. I el fet és que, si d'aquest milió en sumem tots els habitants estrangers no castellanoparlants, trobem que n'hi ha 794.537 d'al·loglots, presumptament, de la L1.

És a dir, segons el padró, a Catalunya hi ha un 10,52% de parlants de L1 (llengua materna) diferent del català o el castellà.

Els marroquins representen el 2,9% de la població total, un 20,4% del total de la població estrangera i el 30,36% de la població de nacionalitat estrangera de països no castellanoparlants. Aquestes xifres, doncs, són un clar indicador que demostren la

⁵ Font: Direcció General per a la Immigració. Xifres provisionals a 1 de gener de 2015.

important presència de la immigració marroquina a Catalunya i, consegüentment, com n'és de rellevant que les administracions públiques dediquin especial atenció a aquest col·lectiu.

Amb totes aquestes dades podem dir, doncs, que la catalana és una societat plurilingüe, i l'exemple més evident d'aquesta afirmació el trobem a les aules catalanes, on es calcula que, avui dia, hi ha alumnes de més de 150 estats que parlen 250 llengües diferents. Tot això ofereix un paisatge òptim per poder apreciar la diversitat com una riquesa. Aquesta diversitat, que pot ésser d'índole molt diversa: cultural, ètnica, religiosa, entre d'altres, troba un dels seus màxims exponents en la diversitat lingüística. La llengua, com un dels principals trets característics de cada comunitat i signe indubtable d'identitat col·lectiva, és un element vital a l'hora de facilitar la integració dels nous immigrants.

En aquest context, al llarg dels últims anys s'ha evidenciat la necessitat que el sistema educatiu de Catalunya s'adeqüi a la creixent complexitat i pluralitat que, actualment, caracteritza la societat catalana.

El model educatiu present a la legislació espanyola és un model intercultural, basat en quatre punts fonamentals, d'entre els quals destaca el dret a la identitat cultural⁶. A més, tal com afirma Pere Mayans, Cap de Servei de l'Àrea d'Ensenyament del Català del Departament d'Educació de la Generalitat "Si respectes la seva llengua, és més fàcil que el nouvingut se senti ben acollit i respecti la teva".

Escolaritzar un immigrant en la seva llengua materna es considera quelcom, que si bé no és obligatori a nivell legal o normatiu, és del tot indispensable i essencial, en el cas dels infants i l'alumnat especialment, per tal de facilitar que aquest se senti equilibrat, aprengui a valorar la pròpia llengua i, en última instància, es mantingui la comunicació entre generacions.

3.1 El Marroc a Catalunya

Com hem vist, els marroquins i marroquines constitueixen el col·lectiu immigrant més nombrós del territori català. Si bé en un principi, tal i com hem comentat, Catalunya no era el destí final, el cert és que ha acabat per convertir-se en el destí final per a un gran nombre d'immigrants d'origen marroquí, que han escollit Catalunya com el marc idoni per al reagrupament familiar que ha tingut lloc durant els últims anys. Com a conseqüència directa d'aquest fet, el nombre d'infants matriculats a les escoles catalanes s'ha incrementat de manera rellevant. El curs 2014-2015, l'alumnat d'origen marroquí representa un 19,3% del total de les matrícules i, per aquest motiu és el col·lectiu de procedència estrangera més nombrós a les nostres aules.

Atès l'elevat nombre d'alumnes d'origen marroquí a les aules catalanes, i amb plena consciència de la rellevància que la llengua àrab ha adquirit a escala mundial, des del curs 1991-1992 el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya va decidir, mitjançant un conveni amb el Regne del Marroc, impulsar classes de llengua àrab i cultura marroquina als centres educatius de Catalunya. Classes que varen sorgir

⁶ Constitució europea, art. 22; part II, títol III, art. II-82 sobre la Diversitat cultural, religiosa i lingüística.

en base a la filosofia educativa d'aleshores, i encara vigent avui dia, que promou l'atenció vers aquesta diversitat.

3.2 Impuls a les terceres llengües: llengües de la nova ciutadania

Vers el plurilingüisme efectiu de l'alumnat a Catalunya

Al llarg dels anys, Catalunya, des dels seus òrgans de Govern, ha procurat donar rellevància sempre a les diferents llengües estrangeres presents al territori, com un reconeixement a la importància d'aquestes. És evident que, en un món cada vegada més complex, el domini de diverses llengües és quelcom, no només necessari, sinó del tot imprescindible.

En aquesta direcció, el Pla de Govern 2013-2016 estableix com a repte i com un dels principals objectius a assolir, *enfortir el sistema educatiu català i la immersió lingüística*.

Per aquest motiu, actualment, als centres educatius de Catalunya s'hi imparteixen 10 llengües complementàries⁷ a les llengües curriculars. Els centres que vulguin incloure alguna d'aquestes llengües al seu projecte lingüístic ho han de sol·licitar al Servei de Llengües Estrangeres de la Generalitat.

Sota el lema *L'escola catalana, un marc per al plurilingüisme* la Generalitat de Catalunya, des del Departament d'Ensenyament, vol crear un espai que faciliti, als professionals de l'ensenyament, l'accés a les accions que el Departament desenvolupa en relació a l'ús de les llengües en el sistema educatiu a Catalunya. Un espai on poder difondre informacions, documentació, orientacions i recursos que ajudin aquests professionals en el seu treball amb l'alumnat.

Aquest marc per al plurilingüisme té com a objectiu definir un model, basat en l'ensenyament plurilingüe als ensenyaments obligatoris, que garanteixi que l'alumnat de Catalunya, independentment del seu origen lingüístic, en haver finalitzat la seva educació obligatòria, tingui ple domini de les llengües oficials (llengua catalana i llengua castellana) i, de, com a mínim, d'una llengua estrangera (generalment la llengua anglesa), a més de tenir nocions o coneixements d'una segona llengua estrangera. En el cas de l'alumnat nouvingut, aquesta proposta educativa també contempla que aquest hagi pogut consolidar la seva llengua d'origen.

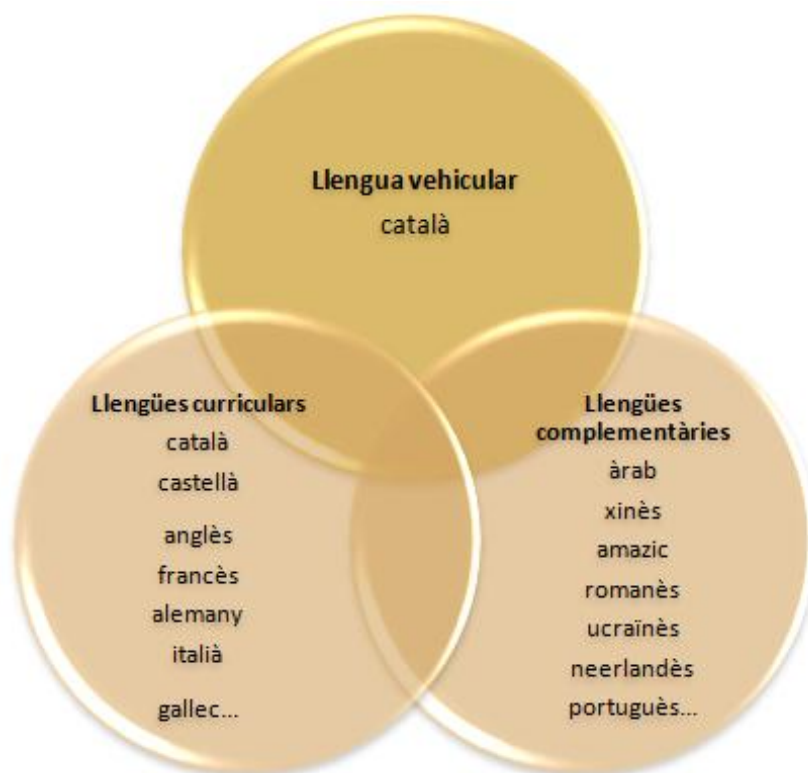
La finalitat d'aquest model educatiu plurilingüe és que l'alumnat assoleixi les competències bàsiques establertes en el currículum educatiu de Catalunya basades en el Marc europeu comú de referència (MECR) per a les llengües.

Llengua	Curs d'incorporació
Àrab	2004-2005
Xinès	2005-2006
Amazic	2005-2006
Neerlandès	2006-2007
Romanès	2007-2008
Ucraïnès	2007-2008
Portuguès	2008-2009
Bengalí	2009-2010
Urdú	2009-2010
Quítxua	2011-2012

Taula 1 Llengües d'origen

⁷ Aquestes llengües complementàries reben també el nom de llengües d'origen, llengües familiars i/o llengües d'itinerari vital.

LES LLENGÜES AL SISTEMA EDUCATIU DE CATALUNYA

Imatge 1 Les llengües al sistema educatiu de Catalunya

Dins aquest marc per al plurilingüisme, durant els últims anys, a Catalunya, s'han posat en funcionament nombrosos projectes i recursos lingüístics i plurilingües. Per descomptat, molts d'aquests relacionats amb l'aprenentatge de llengües europees optatives o curriculars:

- **PILE:** Pla Integrat de Llengües Estrangeres
- **PELE:** Pla Experimental en Llengües Estrangeres per a l'anglès
- **AICLE** Pla d'Aprenentatge Integrat de Continguts i Llengües Estrangeres per a diverses llengües europees (anglès, alemany...)
- **EMILE** Programa Enseignement d'une Matière par l'Intégration d'une Langue Etrangère, en el cas de la llengua francesa
- **CLIL** Programa per a l'anglès
- **PAP** Programa d'Aprenentatge Permanent, també en funcionament a nivell europeu
- **GEP** Grup d'Experimentació per al Plurilingüisme, per a llengües estrangeres curriculars
- **PACC** Programa d'auxiliars de conversa de Catalunya
- **LIC** Pla per a la Llengua i la Cohesió Social
- Programa de Llengua i Cultura de la Nova Ciutadania

De tots aquest programes i projectes lingüístics en destacarem el **Pla Integrat de Llengües Estrangeres (PILE)**, un programa creat per impulsar el plurilingüisme actiu

de l'alumnat en almenys tres llengües. El programa PILE, promogut pel departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, facilita, als centres participants, una dotació econòmica de 3.000 euros per a l'adquisició dels materials i recursos necessaris per al desenvolupament del projecte; una formació específica al professorat implicat i l'assignació d'auxiliars de conversa als centres que ho sol·licitin. El PILE convoca els centres educatius públics d'educació primària que realitzi activitats extraescolars i/o complementàries en llengües estrangeres adreçades als alumnes dels primers cursos.

També s'han creat d'altres projectes, aquests, però, per a llengües no curriculars. Dins d'aquest grup trobem aquelles llengües que, si bé no formen part del programa curricular espanyol, són considerades importants per ser les llengües d'origen d'una part molt important de l'alumnat a les aules catalanes.

Un dels projectes més destacables, que treballa amb aquestes llengües d'origen, és el **Pla per a la Llengua i la Cohesió Social (LIC)**. El principal objectiu del pla LIC és el de *potenciar i consolidar la cohesió social, l'educació intercultural i la llengua catalana en un marc plurilingüe*. Entre d'altres objectius però, el pla LIC també té el de *fomentar l'educació intercultural, basada en la igualtat, la solidaritat i el respecte a la diversitat de cultures, en un marc de diàleg i convivència*.

La importància del Pla LIC recau en tots els recursos que s'han generat arrel d'aquest, com ara, l'aula d'Acollida per a l'alumnat estranger, el Pla per a l'actualització de la immersió lingüística, el Pla de llengües estrangeres o el Pla educatiu d'entorn.

D'entre tots aquests en destaquem l'últim, el **Pla Educatiu d'Entorn (PEE⁸)**. Es tracta d'una proposta de nou model educatiu que sorgeix per la voluntat de donar resposta a les necessitats de la societat actual i que va dirigit, concretament, a les necessitats educatives. Els PEE estableixen un nou marc de cooperació educativa entre el Departament d'Ensenyament i les diverses entitats, en col·laboració amb d'altres Departaments de la Generalitat.

L'**Aula d'acollida** és un altre dels mèrits d'aquest projecte. Les aules d'acollida són un dels recursos –potser el més concret– destinat a l'acollida de l'alumnat nouvingut. Concretament, per als alumnes que fa menys de dos anys que han arribat a Catalunya. L'aula d'acollida té dues finalitats bàsiques: en primer lloc, que l'alumne se senti emocionalment ben acollit i, en segon lloc, que assoleixi, com més aviat millor, el coneixement del català, com a llengua vehicular de l'ensenyament, per tal de poder incorporar-se a l'aula ordinària per seguir el currículum ordinari. Tot i que als centres educatius a Catalunya, l'evolució de la dotació d'aules d'acollida ha estat significativa, la Conselleria d'Ensenyament de la Generalitat ha manifestat la seva intenció de substituir, de cara al proper curs, les aules d'acollida per un nou programa d'integració social.

⁸ Durant el curs 2010-2011, a Catalunya hi havia un total de 96 PEE, repartits per 76 municipis i 889 centres educatius. Un 26% de l'alumnat de Catalunya participava d'aquests Plans Educatius d'Entorn.

Un altre programa a destacar és el **Programa de Llengua i Cultura de la Nova Ciutadania**. Aquest programa, gestionat pel Servei de Llengües Estrangeres del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, i que funciona des del 2005, promou les llengües de la nova ciutadania, també conegudes com **llengües d'origen** o **llengües familiars**, per tal de posar-les a l'abast dels centres educatius i, d'aquesta manera, impulsar el Projecte Lingüístic Plurilingüe en què es fonamenta el sistema educatiu català.

L'ensenyament de les llengües d'origen es fonamenta sobre quatre pilars bàsics:

- El respecte per totes les llengües
- La desaparició dels prejudicis lingüístics
- La valoració positiva de la diversitat lingüística
- La importància de l'aprenentatge d'una nova llengua

Impartir classes de llengües d'origen o familiars no només és una manera d'estimular una part tan important de l'educació com és l'estudi de llengües, sinó que esdevé, a més, una eina molt valuosa a l'hora d'ajudar a motivar un interès i una sensibilitat vers les llengües minoritàries o en perill d'extinció. Per últim, les classes de llengües d'origen són també un excel·lent recurs educatiu al servei de la inclusió i l'acompanyament de l'alumnat immigrant.

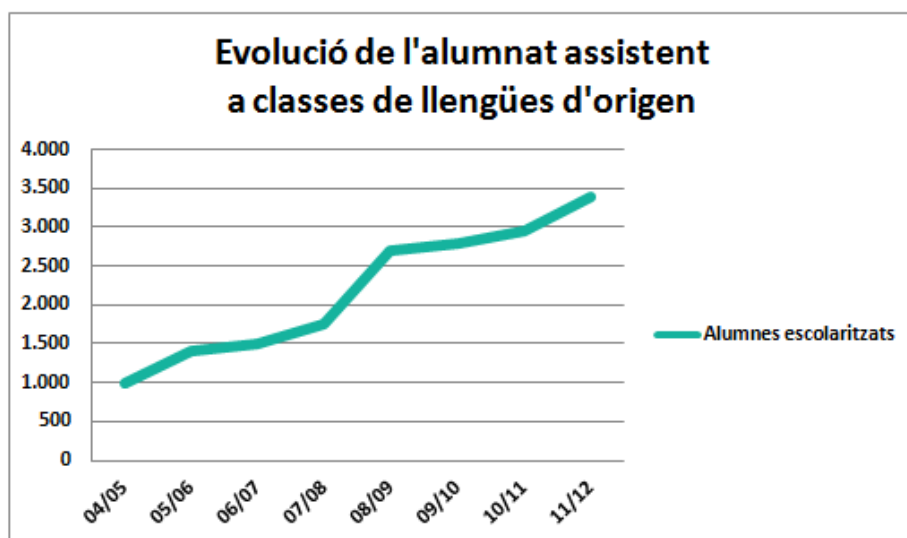
Aquestes classes, si bé a priori pot semblar que van dirigides als alumnes parlants de la llengua en qüestió, estan obertes a tots els alumnes que hi puguin estar interessats, independentment del seu origen: alumnes que utilitzen la llengua en l'àmbit familiar, alumnes que no la utilitzen de manera habitual però que en tenen uns coneixements bàsics, o bé, alumnes que no tenen cap coneixement de la llengua però que estan interessats en aprendre-la.

De manera extraordinària, en alguns centres en què s'ofereixen classes de llengua de la nova ciutadania, també s'hi ofereixen, de manera paral·lela, classes de llengua i cultura catalanes per a les famílies dels alumnes. A més, les classes de llengües d'origen van acompanyades d'un servei d'assessorament i traducció al servei dels centres educatius participants, que té per principal funció facilitar la comunicació entre el centre i les famílies.

Tal i com hem dit, el programa de llengües de la nova ciutadania pretén motivar un interès vers les llengües d'origen de l'alumnat de Catalunya i, per aquest motiu, periòdicament, els centres educatius implicats organitzen d'altres activitats puntuals per treballar en aquest objectiu. Enguany s'ha celebrat el XI Certamen Literari Escolar en Llengües d'Origen.

Classes de llengües de la nova ciutadania

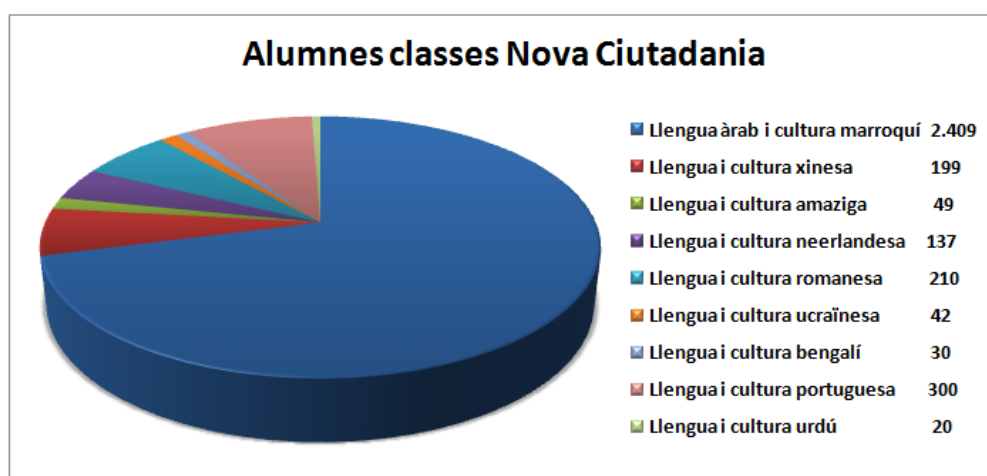
Com hem vist, des de la seva implantació, a Catalunya s'han ofert, i s'ofereixen, classes de 10 llengües d'origen. Des del curs 2004-2005, moment en què es van posar en marxa les primeres classes de llengua d'origen, concretament de llengua àrab i cultura marroquí, el nombre d'alumnes que han participat del programa ha crescut de manera progressiva, paral·lelament a la incorporació de noves llengües. Durant el curs 2013-2014 la xifra d'alumnes participants al programa era de 2.160.

Imatge 2 Alumnat participant a les classes llengües d'origen (2004-2012)

Si hem pogut veure la important presència del col·lectiu marroquí a la societat catalana, aquesta queda reflectida a les xifres de l'alumnat participant als programes d'ensenyament de llengua i cultura d'origen (ELCO).

A la següent imatge veiem les xifres de l'alumnat participant a les classes llengües d'origen impartides durant el curs **2011-2012**.

Imatge 3 Distribució alumnat participant ELCO

4. El Programa LACM

El Programa de Llengua Àrab i Cultura Marroquí, més conegut per LACM (Llengua Àrab i Cultura Marroquí) neix fruit del conveni Hispano-Marroquí de Cooperació Cultural, firmat l'any 1980, entre els governs d'Espanya i el Regne del Marroc (BOE del 10 d'octubre de 1985)⁹, i en vigor a partir de 1985.

El PLACM, abans anomenat **ELCO** (Ensenyament de la Llengua i Cultura d'Origen), és un programa encaminat a implementar polítiques lingüístiques en harmonia amb les característiques dels centres educatius actuals. Espais multiculturals i plurilingües en què resulta imprescindible implementar pràctiques pedagògiques interculturals.

Tot i estar en vigor des de 1985, no és fins l'any 1992, amb la creació del **Grupo Mixto de Expertos**, format per autoritats educatives espanyoles i marroquines, quan es defineixen les línies generals de col·laboració, així com el currículum de llengua àrab i cultura marroquina. Encara cal esperar dos anys més, fins al curs 1994-1995, perquè el programa LACM sigui, finalment, implementat de manera oficial. En un principi, el programa LACM es va posar en pràctica en alguns centres de la Comunitat de Madrid i, a partir d'aleshores, es va anar aplicant en d'altres comunitats.

Degut al seu fort component polític, el programa LACM s'ha vist afectat en diverses ocasions en funció de l'estat de les relacions polítiques entre Espanya i el Marroc. Durant els anys en què la política hispano-marroquí va travessar una crisi (2001-2003) el programa ELCO d'àrab va decaure de manera molt destacable, mentre que, amb la recuperació i revitalització de les relacions diplomàtiques, a partir de l'any 2004, el programa es va tornar a potenciar i consolidar.

El programa, tot i que va dirigit, principalment, a l'alumnat marroquí escolaritzat en centres educatius públics espanyols d'educació primària i secundària, és a dir, per a nens i nenes a partir de 6 i fins a 16 anys, està obert també a aquell alumnat autòcton que vulgui estudiar l'àrab. En aquest conveni

El Programa de Llengua Àrab i Cultura Marroquí, també conegut per les seves inicials, LACM o PLACM, consisteix en organitzar classes d'àrab i cultura marroquí, amb professorat nadiu i en horari extraescolar, als centres educatius que ho sol·licitin i, d'aquesta manera, incorporar el Programa LACM dins el projecte plurilingüe del centre.

A l'article IV d'aquest conveni s'estableix quines són les bases del programa d'Ensenyament de la Llengua Àrab i la Cultura Marroquí i quines responsabilitats corresponen a cada país.

⁹ Conveni de Cooperació Cultural entre el Govern d'Espanya i el Govern del Marroc. BOE núm. 243 de 10 d'Octubre de 1985.

Bases del Programa de LACM:

Espanya	Marroc
<ul style="list-style-type: none">▪ El Govern espanyol és qui facilitarà l'ensenyament del programa de <i>Llengua àrab i Cultura marroquí</i>.▪ Les autoritats espanyoles competents posaran les aules necessàries a disposició del professorat marroquí encarregat de l'ensenyament.	<ul style="list-style-type: none">▪ De la selecció i remuneració d'aquest professorat se'n fa càrrec íntegrament el Marroc, que és qui facilita el professorat.▪ Espanya col·labora en la integració i formació del professorat i en la elaboració de materials didàctics de suport a aquest ensenyament¹⁰.

Els principals **objectius** del Programa LACM són:¹¹

- *Ensenyament de la Llengua àrab i Cultura marroquí a l'alumnat marroquí escolaritzat en centres educatius espanyols, i amb l'aprovació i el beneplàcit de les autoritats marroquines, també a l'alumnat no marroquí que ho desitgi.*
- *Proporcionar als alumnes marroquins una formació que els permeti salvaguardar la seva identitat, viure la seva cultura respectant la del país d'acollida, guanyar confiança en si mateixos i en el seu futur, deixant de banda els aspectes negatius que puguin generar els efectes de la immigració.*
- *Donar suport a la integració escolar i sociocultural d'aquests alumnes en el sistema educatiu espanyol i en la societat espanyola.*
- *Aconseguir la seva adaptació a l'escola i a la seva nova vida desenvolupant per a tal efecte valors de tolerància i solidaritat.*
- *Fomentar l'educació intercultural, tractant de superar el tradicional model ELCO (Enseñanza de Lengua y Cultura de Origen).*

A nivell estatal, el Programa LACM es posa en pràctica mitjançant dos models d'ensenyament. Tot i que, en principi, el criteri per aplicar un o altre model és el nombre d'estudiants marroquins al centre, val a dir que, ara per ara, la decisió d'emprar el model A o B correspon a cada Comunitat Autònoma.

Modalitat A	Modalitat B
<ul style="list-style-type: none">▪ Centres escolars amb un nombre reduït d'alumnes marroquins.▪ Les classes s'imparteixen fora de l'horari lectiu.▪ Un mateix professor atén diversos centres.	<ul style="list-style-type: none">▪ Centres escolars amb un nombre elevat d'alumnes marroquins.▪ Les classes s'imparteixen dins l'horari lectiu.▪ Un professor acostuma a atendre un sol centre.

¹⁰ La formació del professorat i la elaboració de materials didàctics es du a terme de manera conjunta entre ambdós governs.

¹¹ Programa Hispano-marroquí de enseñanza de lengua árabe y cultura marroquí.

A Catalunya, les classes d'àrab del PLACM es duen a terme seguint el model A, és a dir, fora de l'horari lectiu. Cal destacar també que, si bé per ara, són les comunitats qui decideixen quin model implementar, tal i com s'estableix a les bases del programa, l'objectiu final és que en tots els centres del territori s'apliqui la modalitat B.

Pel que fa al **professorat** del programa PLACM, aquest és seleccionat i nomenat pel Marroc entre el professorat funcionari del Ministeri marroquí d'Educació Nacional a través de la Fundació Hassan II per als marroquins residents a l'estranger. El professorat marroquí que desitgi formar part d'aquest projecte ha de complir una sèrie de requisits: tenir un bon coneixement de la llengua espanyola, per tal de facilitar la seva incorporació en els centres educatius; disposar d'un diploma equivalent al del professorat espanyol i comptar amb un mínim de cinc anys d'experiència en el món de l'ensenyament.

Els professors escollits reben una *Credencial de Misión*¹² com a professor o professora del Programa de Llengua Àrab i Cultura Marroquí (LACM).

Un cop dins el programa, el professorat adscrit rep una formació que es du a terme, de manera anual, a Rabat i que està organitzada pel Ministeri d'Educació Nacional del Marroc i la Conselleria d'Educació de la Ambaixada d'Espanya. En el cas de Catalunya es du a terme una formació complementària, també de caràcter anual, que se centra en el sistema educatiu català, la metodologia a emprar i qualsevulla d'altra informació que pugui resultar rellevant per al professorat marroquí assignat al territori català.

A les bases del programa, s'estableix que, dins les tasques del professorat, aquest també haurà de desenvolupar funcions estretament relacionades amb la mediació cultural. Serà comesa seva facilitar el contacte entre les famílies marroquines i el centre educatiu; facilitar l'accés d'aquestes famílies als serveis socials; així com, realitzar el seguiment i suport dels infants d'origen marroquí i assistir la resta del professorat per tal d'afavorir la col·laboració entre els diferents membres implicats i facilitar l'aprenentatge de la llengua d'acollida.

El Programa de Llengua Àrab i Cultura Marroquí és un compendi de continguts lingüístics, és a dir, l'adquisició oral i escrita de la llengua àrab; culturals, que equivalen a conèixer les característiques més rellevants de la societat marroquina i del món àrab; i també interculturals, en altres paraules, que l'alumne prengui consciència de la seva identitat cultural i la seva llengua alhora que adquireix d'altres valors.

El material, per al programa ELCO d'àrab a Europa, constava inicialment de dos quaderns de lectura i dos d'escriptura, elaborats pel Ministeri d'Educació Nacional marroquí.

Pel que fa al **material didàctic** que s'utilitza avui dia al PLACM a nivell espanyol i català, aquest és dissenyat, tal com s'indica a les bases del programa, i com podem veure en el següent quadre, de manera conjunta per Espanya i el Marroc.

¹² En aquesta *Credencial de Misión* s'indica la Comunitat Autònoma assignada.

Ministeri d'Educació Nacional i Ambaixada del Regne del Marroc a Madrid ▪ *Metodología de la enseñanza de la lengua árabe y de la cultura Marroquí. Traducción del francés (2008) (1)*¹³

Ministeri d'Educació, Cultura i Esport ▪ *El español es fácil (2)*
▪ *Unidades Didácticas Hispano-Árabes (3)*
▪ *Guía práctica del profesorado de la Lengua Árabe y la Cultura Marroquí(4)*

En un principi, el material del PLACM a Espanya, només constava d'un llibre d'indicacions pedagògiques (1) per a l'ensenyament de la llengua àrab i la cultura marroquí, elaborat pel Ministeri d'Educació Nacional Marroquí, especialment per al programa a nivell europeu. Actualment, també hi ha disponible una Guia Pràctica, un llibre dedicat a l'ensenyament de l'espanyol (2) i una sèrie d'unitats didàctiques (3). Tots aquests materials han estat coordinats pel Ministeri d'Educació d'Espanya.

La *Guía práctica del profesorado de la Lengua Árabe y la Cultura Marroquí(4)* va ser creada l'any 2009 i elaborada per professors espanyols i membres de la **Misión Cultural Marroquí**¹⁴ de Madrid. Aquesta guia, destinada a "atendre la diversitat de l'alumne" pretén servir d'eina de reflexió pedagògica per a l'ensenyament del contingut del programa LACM.

Al servei del Programa hi ha uns Grups de Treball, integrats per professorat marroquí i espanyol, que treballen, de manera permanent, per millorar els materials pedagògics existents i per crear-ne de nous.

El Programa de Llengua Àrab i Cultura Marroquí és vigent durant un període de vuit anys, tot i que el conveni és prorrogable, excepte en el cas que una de les dues parts s'hi oposi.

4.1 Conclusions Programa LACM

Per començar, és imprescindible destacar que la llengua nadiua de gran part de la població marroquí és l'amazic, llengua del tot marginada en els acords i, fins fa una dècada, també marginada en l'àmbit educatiu al Marroc. (No s'ha ensenyat a les escoles marroquines fins a la primera dècada del segle XXI). A més, no ha estat fins el juliol de 2011 que l'amazic ha passat a estar reconegut com a llengua oficial del Marroc, juntament amb l'àrab estàndard.

Pel que fa a la guia de l'ensenyament del LACM només cal dir que aquesta va dirigida, per complet, a l'ensenyament de l'àrab estàndard¹⁵, una llengua que, a la pràctica, no és sinó la L2 per als marroquins i marroquines.

¹³ *Livre du maître. Ensemble pédagogique pour l'enseignement de la langue arabe et de la culture marocaine aux enfants marocains résidents à l'étranger. Objectifs et orientations pédagogiques.* Ministerio de Educación Nacional de Marruecos (1994).

¹⁴ La Misión Cultural Marroquí, gestionada per l'Ambaixada del Regne del Marroc a Madrid, és l'encarregada d'expedir les "Credencials de missió" per nomenar el professorat participant del programa LACM a Espanya.

¹⁵ L'àrab clàssic, en àrab العربية الفصحى, també anomenat àrab culte i àrab alcorànic, és una varietat de l'idioma àrab. L'àrab estàndard modern és descendent directe d'aquest àrab clàssic.

Com a conseqüència d'això, és molt probable que el resultat de la implementació del PLACM sigui un alumne/infant que fracassa escolarment. En haver acabat l'etapa escolar, té un "domini acadèmic" de l'espanyol considerable, però ha perdut aquesta competència en la seva L1 i, a més, no ha pogut adquirir un "domini conversacional" ni un "domini acadèmic" en àrab estàndard.

L'error recau en què el "domini acadèmic" adquirit en la L1 és transferit a la L2; dit d'altra manera, conèixer i dominar la L1 ajudarà en l'aprenentatge de la L2. Tot i la importància del patrimoni cultural de cada un, cal destacar que per als alumnes marroquins l'àrab és precisament això, part del seu patrimoni cultural, però no pas la seva llengua materna.

El Programa de Llengua Àrab i Cultura Marroquí no contempla l'ensenyament de la L1 (àrab marroquí o dàrija, o l'amazic) dins els seus objectius, simplement de la mateixa manera que tampoc no ho ha fet, fins fa poc, el sistema educatiu marroquí. Podem dir però, sense por a equivocar-nos que cal que es tingui en compte la llengua nadiua o materna dels immigrants d'origen marroquí.

Tal i com hem comentat, a les bases del PLACM s'especifica que l'objectiu del programa és que, finalment, l'àrab passi a formar part del programa curricular dins el sistema educatiu espanyol, no com succeeix ara, que en la major part –i en el millor dels casos és ofert només com una activitat extraescolar. És a dir, com una activitat extracurricular, no reglada, poc present, i amb un suport més que insuficient per part de la majoria de centres educatius.

Probablement com a conseqüència d'això, també és poc acceptat entre els alumnes d'origen marroquí. A més, tenint en compte que l'assistència de l'alumnat autòcton és pràcticament nul·la¹⁶, s'ha consolidat la idea que el programa pot acabar per convertir-se en certa forma de control sobre les famílies marroquines, com un seguiment polític i religiós dels immigrants.

Cal destacar també que, pel fet de tractar-se d'un programa gestionat des del Ministeri d'Educació Marroquí, el PLACM és, en certa manera, un sistema d'ensenyament calcat del marroquí. Això genera el dubte de fins a quin punt el Govern Marroquí coneix i té en compte les característiques i particularitats del nen o nena d'origen marroquí que està creixent al nostre país i que s'educa en el sistema educatiu espanyol.

L'alumnat a qui va dirigit el PLACM és, en la majoria dels casos, un nen o nena plenament integrat en el sistema educatiu espanyol, que s'expressa i parla el català o el castellà amb desimboltura, i que acostuma a comunicar-se amb els seus pares i familiars mitjançant un dialecte magrebí.

Tot i que, tal i com s'estableix a les bases del programa, aquest està obert per a tot l'alumnat sigui àrab o no, el cert és que, tot i que compta amb algun alumne autòcton i alguns alumnes d'altres països àrabs, la gran majoria dels participants són d'origen marroquí.

¹⁶ L'organització del PLACM no ha publicat cap recompte de les nacionalitats de l'alumnat participant.

5. Mapa de l'ensenyament de l'àrab a Catalunya

Gràcies a la implementació del Programa LACM, a Catalunya s'ofereixen, des del curs 2004-2005, i sota el marc de Classes per a la Nova Ciutadania, classes de Llengua Àrab i Cultura Marroquí. Fins ara, hem pogut veure en quin moment i context es varen posar en marxa aquestes classes; quins són les institucions, organitzacions i òrgans governamentals implicats; quines són les condicions i requisits que han de complir els participants; etc. Ara, doncs, veiem quins són els intermediaris que fan possible que els alumnes de primària i secundària de Catalunya participin d'aquestes classes d'àrab.

A continuació, presentem quines són les opcions per a posar en pràctica les classes del Programa LACM.

5.1 Centres educatius

Tal i com hem pogut veure a les bases del PLACM, la idea central en què es basa el programa és la d'oferir classes de Llengua Àrab i Cultura Marroquí als centres educatius públics de primària i secundària de Catalunya.

A continuació oferim un llistat amb alguns els centres educatius participants en el Programa LACM, organitzats en dues taules, una per als centres d'educació primària i una altra per als centres d'educació secundària i, en cada una de les taules, distribuïts per províncies.

CENTRES DE PRIMÀRIA

Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona
Escola Charlie Rivel (Hospitalet de Llobregat)	Escola Àngels Alemany (Lloret de Mar)	CEIP Pardinyes (Lleida)	Escola Sant Salvador (Tarragona)
CEIP Santiago Ramón y Cajal (Hospitalet de Llobregat)	Escola Lacustària (Llagostera)		CEIP Salvador Espriu (Roda de Berà)
ESC Puigsoler (Sant Vicenç del Castellet)	Escola Esteve Carles (Lloret de Mar)		CEIP Les Eres (Creixell)
Escola La farigola del Clot (Barcelona)	Escola Pere Torrent (Lloret de Mar)		Escola Àngel Guimerà (El Vendrell)
CEIP Guerau de Peguera (Torrelles de Foix)	Escola Anicet de Pagès (Figueres)		Escola Daniel Mangrané
CEIP Joan Salvat Papasseit (Santa Coloma de Gramenet)			CEIP Mossèn Ramon Bergadà (Constantí)
Col·legi La Salle (Sant Celoni)			CEIP Centelles (Constantí)
Escola Antaviana (Barcelona)			CEIP El Serrallo (Tarragona)

Escola El turó (Barcelona)	CEIP Bonavista (Tarragona)
CEIP Pere Vila (Barcelona)	Escola Campclar (Tarragona)
Escola Fort Pienc (Barcelona)	
Escola Ferrer i Guàrdia (Barcelona)	
Escola Rubén Darío (Barcelona)	
Escola Francesc Macià (Barcelona)	
Escola Santa Anna (Premià de Dalt)	
Escola Elisenda de Montcada (Barcelona)	

CENTRES DE SECUNDÀRIA

Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona
IES Duc de Montblanc (Rubí)	INS Ramon Coll i Rodés (Lloret Mar)		INS Cristòfol Despuig (Tortosa)
IES La Serreta (Rubí)	IES Llagostera (Llagostera)		INS Mediterrània (El Vendrell)
INS Castellet (Sant Vicenç del Castellet)	INS Ramon Muntaner (Figueres)		INS Andreu Nin (El Vendrell)
IES Puig Castellar (Santa Coloma de Gramenet)			
INS Joaquim Pla i Farreras (Sant Cugat del Vallès)			
INS Mediterrània (El Masnou)			
INS Maria Aurèlia Capmany (Cornellà de Llobregat)			
Institut Milà i Fontanals (Barcelona)			
IES Carles Vallbona (Granollers)			

De manera voluntària i a títol personal hi a hagut centres que, independentment, o bé en col·laboració amb d'altres entitats o, fins i tot, amb els ajuntaments d'alguns municipis, han promogut d'altres accions i projectes per fomentar l'ensenyament de l'àrab entre l'alumnat de primària i secundària de Catalunya.

Un dels casos més representatius és el que va iniciar, el curs 2011-2012, l'Ajuntament de **Lloret de Mar**, en col·laboració amb el municipi de **Figueres**. Fruit d'aquesta col·laboració n'ha resultat un dels projectes més complets i ben estructurats.

Aquest projecte, que porta per títol ***Treball per a projectes educatius***, ha estat encapçalat per Karim Zarroudi i Abderrahim Khairoun, professors d'àrab del programa LACM a Lloret de Mar i Figueres, respectivament. El principal objectiu d'aquest programa ha estat la promoció i creació de nous materials i recursos a disposició del professorat i l'alumnat implicat en les classes de llengua àrab i cultura marroquina.

Aquests recursos inclouen materials sobre la cal·ligrafia àrab, la cuina marroquina i les festes al Marroc. Tots els materials han estat realitzats amb la participació de l'alumnat de diverses escoles¹⁷ dels dos municipis.

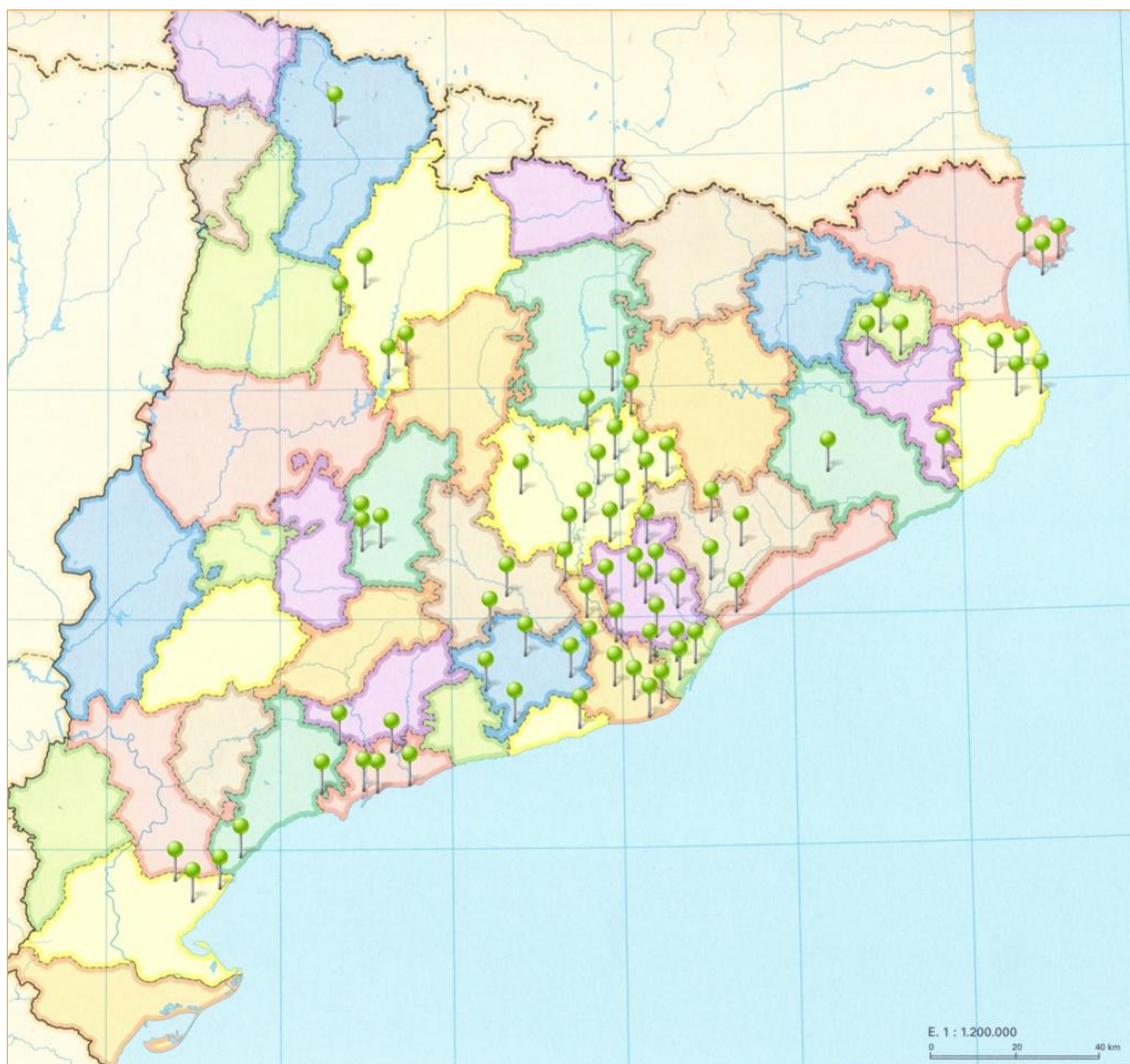
Un altre projecte a destacar és el **Projecte JUNTS**. Aquest és un projecte organitzat pel Consorci d'Educació de Barcelona, amb el suport de el Programa Barcelona Solidària Cooperació Internacional i Solidaritat de l'Ajuntament de Barcelona. Es tracta d'un programa d'intercanvi i cooperació entre diverses escoles de primària i secundària de Barcelona i d'altres centres educatius de diferents parts del món. L'objectiu del programa és el de treballar el multilingüisme a partir de les llengües de l'alumnat dels centres participants.

Actualment, a Barcelona, participen en el projecte un total de 15 escoles de primària i tres instituts de secundària. Pel que fa al Marroc, hi col·laboren quatre centres de Tànger, amb la col·laboració de l'Associació Cultural Ibn Batuta.

Com a resultat d'aquest projecte, basat en l'intercanvi, s'ha generat una àmplia varietat de material multilingüe en àrab, amazic, català, castellà, francès, mandinga, quítxua i wòlof, a disposició de tots els centres educatius en què hi ha alumnat amb aquestes llengües d'origen.

Pel que fa a materials en àrab, són els següents: Dibuixa'm un conte (el curs 2009-2010 i el curs 2011-12) i Junts dibuixem i cantem (curs 2010-11).

¹⁷ Les escoles participants són Esteve Carles, Pere Torrent, Àngels Alemany i Ramon Coll i Rodes (Lloret de Mar) i Ramon Muntaner, Amistat, i Anicet de Pagès i Puig (Figueres).

Imatge 4 Distribució dels centres educatius participants del PLACM a Catalunya

5.2 Associacions culturals

Tal i com hem comentat al principi, a Catalunya són moltes les associacions que, amb la voluntat d'establir un vincle entre cultures i amb l'objectiu de facilitar la integració dels immigrants de nova arribada –o no–, han encapçalat nombrosos projectes i iniciatives en aquesta direcció.

Per al present treball hem fet una cerca de les associacions culturals dedicades a la integració del col·lectiu àrab a la societat catalana. Integració que pot ser afavorida de moltes i molt diverses maneres: mitjançant activitats de cooperació, mitjançant classes de llengua (ja sigui la d'origen o la d'arribada), etc.

Tenint en compte que el treball se centra en l'ensenyament de l'àrab per als estudiants de primària i secundària, hem considerat oportú fer referència únicament a aquelles associacions que treballen amb aquest rang d'edat, ja sigui perquè col·laboren de manera activa amb centres educatius, o bé perquè, pel seu compte, treballen amb infants i joves d'aquesta edat.

(Pel que fa a l'amazic, veurem quines són les associacions i entitats que treballen amb aquesta llengua a l'apartat 7).

✧ **Al Madaa-Horitzons** (Associació Intercultural Al Madaa-Horitzons)

Anteriorment coneguda amb el nom d'Associació d'Immigrants Marroquins de Sant Celoni, es tracta d'una de les associacions amb una major repercussió dins el marc de les associacions arabomusulmanes. Al Madaa, *Horitzons* en espanyol, va néixer l'any 2004 amb l'objectiu primordial de divulgar la cultura del país d'origen i apropar-se a la cultura del país d'acollida.

Durant els últims anys, Al Madaa-Horitzons ha estat treballant de manera activa per promoure el coneixement de la llengua àrab. Amb aquest motiu, el curs 2012-2013, i per primera vegada, l'Associació Al Madaa-Horitzons va oferir classes d'àrab a una seixantena d'infants de P5 fins a 6è de primària, amb l'ajuda de vuit mestres voluntàries.

Si bé les classes no s'ofereixen dins el marc del programa LACM, aquestes si que es duen a terme en col·laboració amb escoles de la ciutat, concretament amb el col·legi la Salle de Sant Celoni i gràcies a la implicació de l'Ajuntament de Sant Celoni i del Departament d'Ensenyament. Durant el curs actual les classes s'han dut a terme amb 3 grups d'edats diferents.

✧ **Bayt Al-Thaqafa**

Una altra associació amb un ampli recorregut en la defensa de la llengua i la cultura àrab, també coneguda pel nom d'Asociación de Amistad con los Pueblos Árabes. Aquesta associació va ser creada, l'any 1974, per l'arabista i religiosa Teresa Losada. Bayt Al-Thaqafa (*casa de la cultura* en àrab), actualment amb seu a Barcelona, ha dut a terme, des dels seus inicis, una feina directa amb les comunitats musulmanes i, especialment, la marroquina.

Amb Bayt Al-Thaqafa s'ha dut a terme un dels principals acords pel foment de la llengua i la cultura amazic.

Des de la seva fundació l'associació ofereix classes d'àrab clàssic als immigrants de Catalunya.

✧ **Associació Sociocultural Ibn Batuta**

L'associació Ibn Batuta (ASCIB), fundada l'any 1994, és una altra associació amb nom propi. Es tracta d'una fundació, de caràcter laic i no lucratiu, amb anys d'experiència en l'àmbit de la immigració a Catalunya. Entre els principals objectius d'ASCIB hi trobem el de proporcionar ajuda humana, social i cultural als col·lectius immigrants, magribins en general, i les seves famílies; fomentar l'intercanvi i cultural; i brindar a la cultura el lloc que li correspon, dins un ambient de respecte, convivència i diàleg.

Dins de les actuacions d'aquesta associació trobem classes de reforç per pal·liar el fracàs escolar entre l'alumnat d'origen marroquí. Aquest projecte, coordinat per l'ASCIB, és possible gràcies al Govern del Marroc que, dins el seu programa d'ajuts als MRE (marroquins residents a l'exterior) ha concedit, per primera vegada, durant el curs 2014-2015, una subvenció per a un projecte pilot de "reforç i suport escolar".

✧ **Asociación WFAE de la Lengua y la Cultura Árabe**

L'Associació Wafae és una organització no governamental, amb seu a l'Hospitalet de Llobregat i a Barcelona, que neix, l'any 1998, amb l'objectiu de despertar l'interès i l'atenció per la llengua i la cultura àrab i que treballa activament per la millora de les condicions de vida de la població marroquí.

Amb aquest objectiu, realitza, constantment, accions de cooperació a Tànger (Marroc) mitjançant projectes dirigits principalment a infants, joves i dones. Dins aquesta línia de cooperació cultural, l'Associació Wafae ha organitzat, en diverses ocasions, projectes d'intercanvi entre escoles marroquines i catalanes.

✧ **Fundació Nous Catalans**

Aquesta fundació, amb seu també a Santa Coloma de Gramenet, és un referent pel que fa les a activitats relacionades amb el món àrab a Catalunya.

Part de les activitats organitzades a la Fundació es duen a terme a través de l'associació sociocultural **Endavant**, creada per preservar la llengua materna i la cultura d'origen dels nens que provenen de la immigració. Actualment, durant el curs 2014-2015, i, com a resultat d'aquesta col·laboració, s'imparteixen classes d'àrab tres dies per setmana.

Tot i que no entrarem en detalls, creiem convenient mencionar d'altres associacions que han desenvolupat, i desenvolupen, un paper fonamental en el marc de la immigració marroquina a Catalunya. Associacions com l'**Asociación Cultural Islàmica Annahda**, situada a Santa Coloma de Gramenet i fundada l'any 2014; la **Comunitat Musulmana Al Huda**, amb seu a l'Hospitalet de Llobregat;; o l'**Associació Cultural Àrab Atlas** de Lleida.

A part de totes aquestes associacions però, també hi ha hagut d'altres entitats i organismes que han participat de manera proactiva en la millora de les condicions de vida del col·lectiu immigrant marroquí i en el reconeixement i acceptació de la llengua i cultura àrabs com a elements presents i rellevants en la societat catalana actual.

Una de les més rellevants és el **Centre Euro Àrab de Catalunya**. Una entitat que serveix de pont entre totes les persones relacionades amb ell món àrab, ja sigui per qüestions d'origen o d'interès personal. L'objectiu del Centre Euro Àrab és el d'incentivar les relacions entre Catalunya, Europa i el Mediterrani amb els països àrabs, mitjançant actuacions locals, regionals, nacionals, europees i internacionals.

5.3 Mesquites, oratoris i centres de culte

Si tenim en compte el paper fonamental que juga la religió al Marroc, i en la cultura àrab en general, no és d'estranyar que, un dels principals agents implicats en la difusió de la llengua i la cultura àrab a Catalunya sigui el col·lectiu religiós, format per mesquites, oratoris i centres de culte religiós.

A Catalunya trobem la **Unió de Centres Culturals Islàmics de Catalunya**

La Unió de Centres Culturals Islàmics de Catalunya (UCCIC o UCIDCAT), que comparteix seu amb la Fundació Nous Catalans, porta anys impartint classes d'àrab i d'alfabetització. Actualment, coordina unes 70 mesquites i oratoris al territori català.

Aprofitant aquest immens dispositiu, la UCCIC organitza, des de fa anys classes de llengua, cultura i religió per a infants àrabs arreu de Catalunya. El cert, però, és que, en els últims anys s'ha vist obligada a suspendre gran part de les classes en diverses mesquites per manca d'ajudes municipals.

La UCCIC, dins de les seves múltiples activitats de promoció organitza, periòdicament, el Fòrum Islàmic de les Mesquites¹⁸.

5.4 Altres opcions

Si bé no es tracta pròpiament de l'objecte d'estudi del present treball, creiem convenient mencionar que, a Catalunya, també hi ha d'altres alternatives per accedir a l'ensenyament de la llengua àrab. Alternatives que, si bé és cert, no són exclusives per a estudiants de primària i secundària, ni dirigides específicament a immigrants o persones d'origen marroquí, sempre és bo de conèixer.

Alguns municipis i entitats han promogut l'ensenyament de la llengua àrab als **centres cívics** de la localitat. Com és el cas del Centre Cívic de Can Bassa a Granollers o el Centre Cívic Bon Pastor o Drassanes a Barcelona.

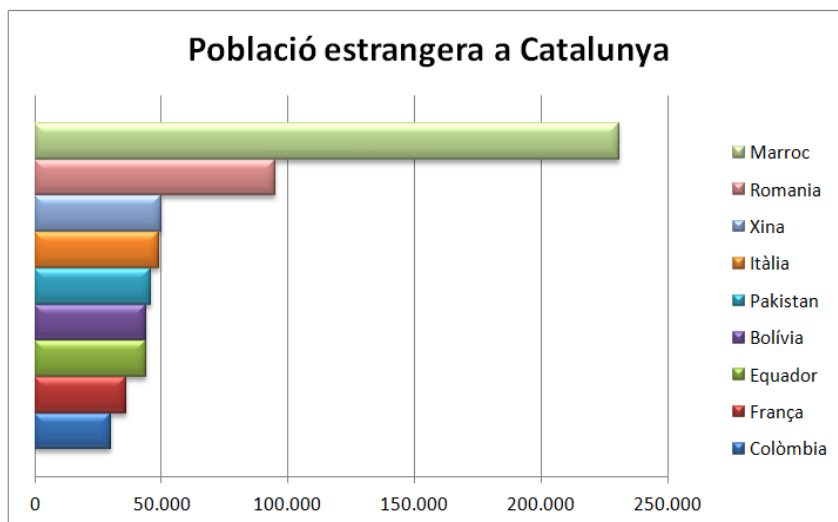
Per descomptat, en algunes ciutat també es pot accedir a l'ensenyament de l'àrab a través de les **Escoles Oficials d'Idiomes** (EOI) o d'altres escoles d'idiomes privades.

Per últim, destacar els **Tallers APRENEM** (Tallers d'aprenentatge de llengües). Els tallers Aprenem es basen en l'intercanvi lingüístic i són gratuïts. Amb una metodologia innovadora, aquests tallers promouen l'ensenyament de l'àrab mitjançant la lectura i els grups de conversa.

¹⁸ El Fòrum Islàmic de les Mesquites és una important i multitudinària trobada que s'organitza periòdicament en col·laboració amb el Consell Europeu dels Ulemes Marroquins (CEOM). Durant aquest acte, de caràcter religiós, s'organitzen conferències i d'altres activitats de promoció de l'Islam.

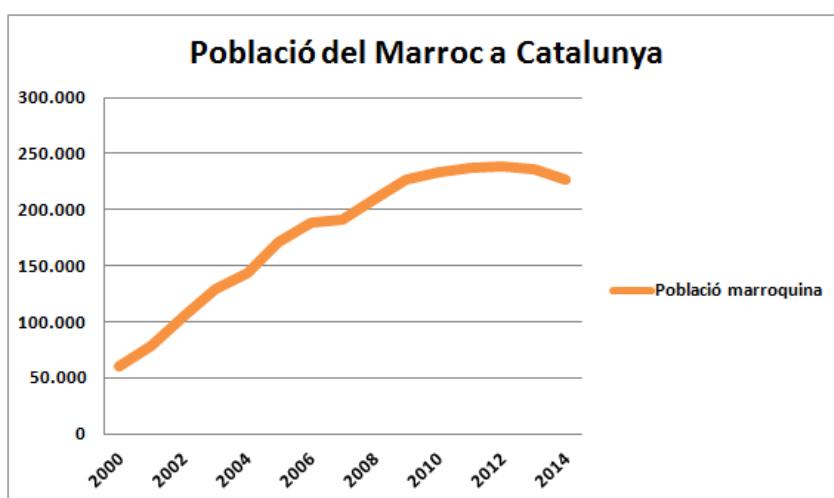
6. Dades

Segons les dades més recents¹⁹, l'any 2014, la **població estrangera resident a Catalunya** era d'1.089.214 persones. Una xifra que representava el 14,5% del total de la població catalana. Tal i com hem esmentat al principi, Catalunya és el destí d'un gran nombre de col·lectius immigrants. D'acord amb les dades de 2014 els principals països d'origen són:

Imatge 5 Principals nacionalitats estrangeres a Catalunya

D'aquest milió de persones n'hi ha 231.000 d'origen marroquí, xifra que converteix el col·lectiu marroquí en el més nombrós. De fet, actualment, la marroquina és la primera nacionalitat estrangera en 26 de les 41 comarques de Catalunya. A continuació podem veure l'evolució del col·lectiu marroquí a Catalunya des de l'any 2000. Sens dubte, es tracta d'un creixement constant que sembla haver-se establert al voltant de les dues-centes mil persones.

Imatge 6 Evolució xifra població marroquina a Catalunya Font: Idescat

¹⁹ Font: Padró municipal d'habitants a 1 de gener del 2014.

Veiem com es distribueix aquest col·lectiu de 231 mil persones en el territori català.

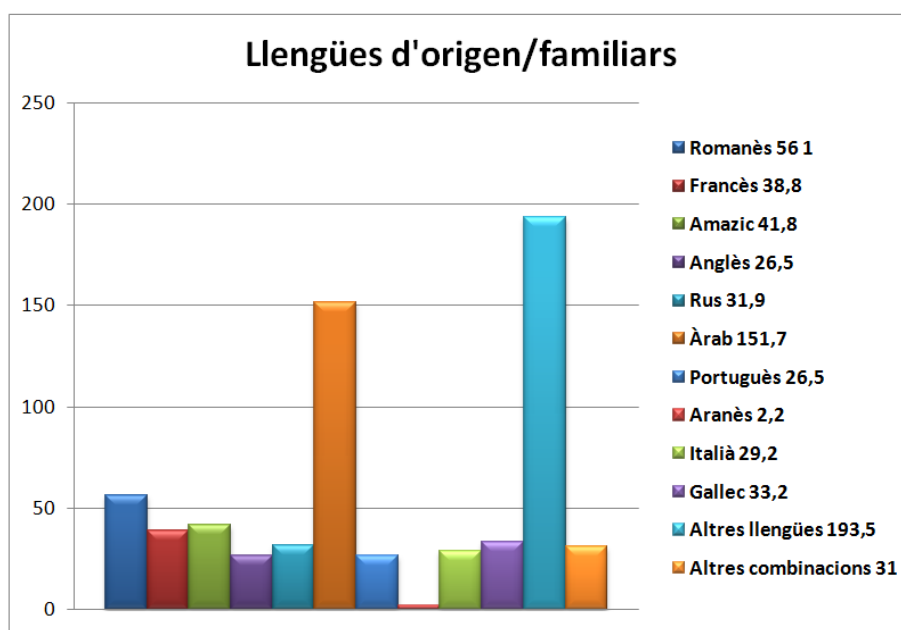
	Població total (1)	Població estrangera (2)	D'origen marroquí (3)	% (3) sobre (2)	% (3) sobre (1)
Barcelona	5.523.784	729.667	133.028	18,23	2,4
Girona	756.156	150.309	39.164	26,06	5,1
Lleida	438.001	77.045	15.486	20,1	3,5
Tarragona	800.960	132.193	39.140	29,61	4,8
Total	7.518.903	1.089.214	226.818	20,82	3,01

Taula 2 Població estrangera d'origen marroquí per províncies²⁰

En base a aquestes dades podem dir, doncs, que:

- Barcelona és la província que reuneix un major nombre de marroquins i marroquines i, en general, de població estrangera.
- Si veiem la xifra de població marroquina respecte al total de la població estrangera veiem que a la província de Tarragona la concentració del col·lectiu marroquí és major.
- Si, en canvi, tenim en compte la xifra de població marroquina respecte al total de la població, el percentatge més elevat es troba a Girona.

Es calcula que, d'aquest milió de persones estrangeres, 600.000, tot i no ser la seva llengua inicial o primera llengua apresada, tenen el català com a llengua habitual. L'aproximadament mig milió restant té com a llengua d'origen una llengua que no és ni el català ni el castellà.

Imatge 7 Llengües d'origen a Catalunya (2013) (milers persones) Font: Idescat

²⁰ Últimes dades completes actualitzades (2014). Font: Idescat

L'àrab és, sense cap mena de dubte, la llengua estrangera amb una major presència al territori català. Actualment, es calcula que a Catalunya hi ha unes 150 mil persones que tenen la llengua àrab (en alguna de les seves varietats dialectals) com a llengua d'origen.

6.1 Estat espanyol²¹

Per fer-nos una idea del pes que té el Programa de Llengua Àrab i Cultura Marroquí a Catalunya veiem primer quina és la repercussió del programa a nivell estatal.

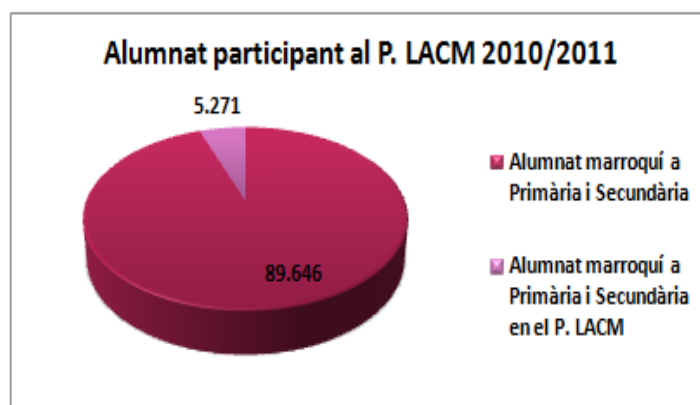
Per tal que resulti el més clar possible, les dades recollides es troben organitzades en quatre categories: alumnes, localitats, centres i professors.

	04-05	05-06	06-07	07-08	08-09	09-10	10-11
Professors	51	51	51	50	52	52	51
Centres	143	152	162	170	211	228	230
Localitats	82	87	101	102	114	131	126
Alumnes	2.602	3.468	3.835	4.178	4.768	5.245	5.271

Taula 3 Històric dades estatals PLACM²²

Com podem veure, al llarg dels últims deu anys, les xifres en tots els àmbits han anat *in crescendo* excepte en el cas del nombre del professorat.

Si bé és cert que aquestes dades són molt significatives, cal analitzar-les tenint en compte la totalitat de l'alumnat d'origen marroquí al territori espanyol. Durant el curs **2010-2011** a Espanya hi havia matriculats un total de 89.646 alumnes marroquins en centres de primària i secundària, dels quals (només) 5.271 participaven en el PLACM. És a dir, un 5,87%.

Imatge 8 Alumnat marroquí PLACM respecte alumnat marroquí total a Espanya

²¹ Pel que fa a les dades estatals, destacar que el Marroc les organitza per Demarcacions Consulars.

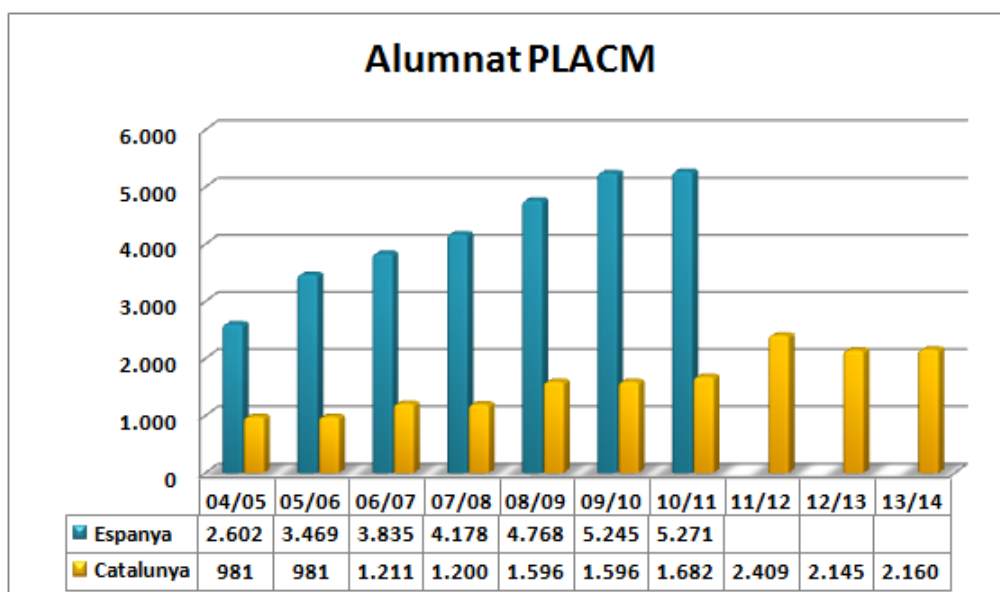
²² Pel que fa a les dades estatals del PLACM, hem fet servir només les que són oficials i que comprenen des del curs 2004-2005 fins al curs 2010-2011.

Anteriorment, durant el curs **2008-2009**, el nombre d'estudiants marroquins en centres de primària i secundària a Espanya era de 68.017 i, la xifra d'alumnes participants en el LACM de 4.853; 6,66%. Per tant, doncs, tot i que la xifra pot semblar elevada el cert és que la participació de l'alumnat marroquí en aquest programa és més aviat escassa.

6.2 Catalunya

Alumnes

Catalunya és, sense cap mena de dubte, la comunitat amb una major participació en el Programa de Llengua Àrab i Cultura Marroquí. Tal i com indiquen les xifres, al llarg de la última dècada, pràcticament un terç dels alumnes que han participat al PLACM a nivell estatal, ho han fet en territori català.

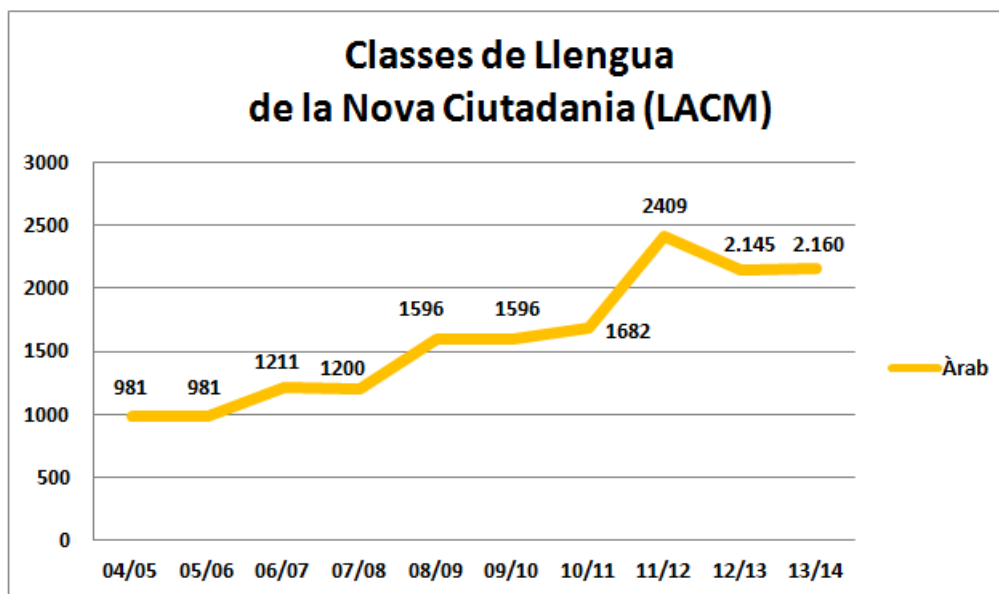

Imatge 9 Històric alumnat participant al PLACM a Espanya i a Catalunya

Tal i com hem vist, a Catalunya es van començar a oferir classes de llengua àrab i cultura marroquina a partir del curs 2004-2005, dins el marc de les Classes per a la Nova Ciutadania (classes de llengües d'origen) i, per tant, les dades presentades es corresponen amb aquest període de temps (del curs 2004-2005 fins el curs 2013-2014 o 2014-2015²³).

Durant el primer any d'implantació, el curs 2004-2005, la xifra d'alumnat participant era de 981 i, el cert és que, des dels inicis del programa, la xifra d'alumnes participants s'ha duplicat amb escreix, passant dels 981 alumnes als 2.160 del curs 2013-2014.

²³ Segons la última data d'actualització de les dades.

Taula 4 Històric alumnat participant al PLACM a Catalunya

Si bé, a priori sembla que es tracta de xifres elevades, una vegada més, hem de tenir en compte quina és la xifra total d'alumnes marroquins matriculats en els centres educatius de Catalunya.

El curs 2013-2014²⁴ hi havia 20.215 alumnes marroquins matriculats a Educació Primària, i 10.307 alumnes marroquins matriculats a Educació Secundària i, per tant, un total de 30.522 alumnes. Durant aquest curs, la xifra d'alumnes participants al Programa LACM va ser de 2.160. És a dir, només un 7% dels alumnes marroquins matriculats a Catalunya va participar en el programa durant aquest curs.

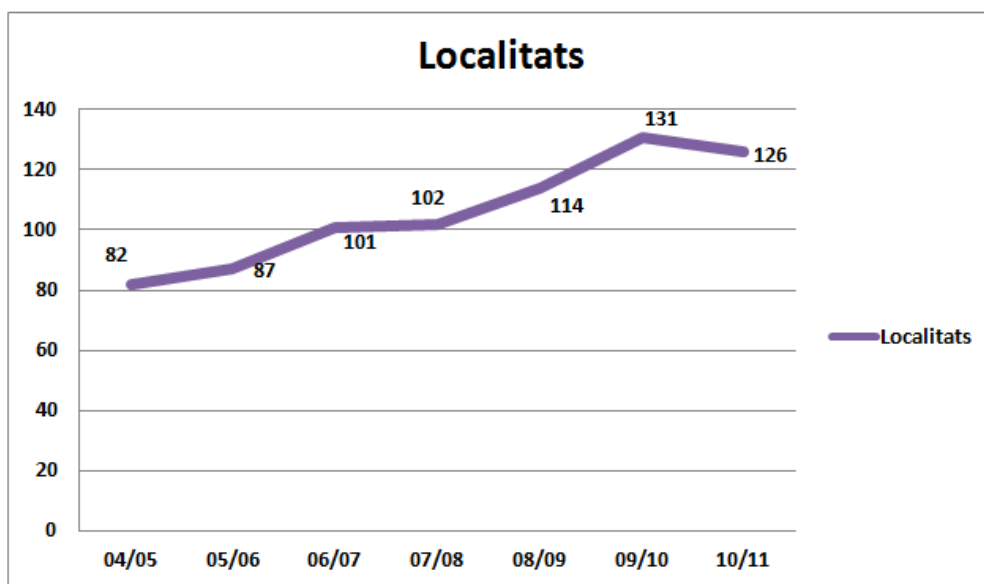
Perquè ens fem una idea de la relació centre - alumnes, a continuació podem veure l'evolució històrica del Programa LACM a la Província de Lleida pel que fa a aquests dos paràmetres.

	04-05	05-06	06-07	07-08	08-09	09-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15
Centres	7	7	7	6	6	6	6	6	6	8	12
Alumnes	69	92	103	81	108	94	117	109	126	173	250

Taula 5 LACM Lleida Resum històric. Font: Departament d'Ensenyament Generalitat de Catalunya

²⁴ Últimes dades actualitzades del Departament d'Ensenyament.

Localitats

Imatge 10 Evolució núm. localitats Espanya

Actualment, el Programa de Llengua Àrab i Cultura Marroquí es du a terme en 43 municipis de Catalunya (en total n'hi ha 947). Durant el curs 2010-2011 el nombre de localitats era de 38. Durant el curs 2008-2009 la xifra era de 33.

En gran part de les ocasions, es tracta de municipis amb una xifra elevada de persones d'origen marroquí. Ciutats com l'Hospitalet de Llobregat, Lloret de Mar o Figueres són localitats amb un alt índex de participació i actuació en les classes de LACM, però també pel que fa a d'altres projectes dirigits als col·lectius immigrants.

Centres

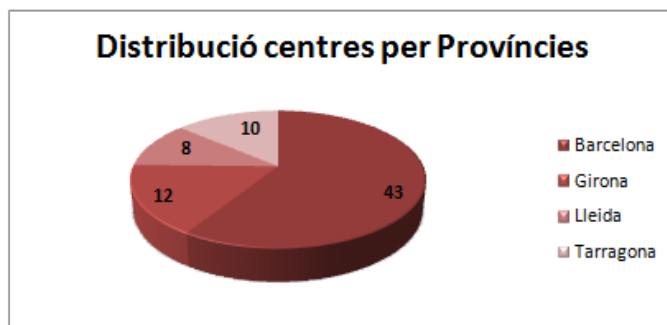
Tal i com hem explicat al principi, els centres educatius de Catalunya que desitgin oferir classes de llengua àrab i cultura marroquina ho han de sol·licitar al Servei de Llengües Estrangeres de la Generalitat.

Curs	Centres
2004-2005	38
2006-2007	50
2008-2009	81
2010-2011	89
2014-2015	73

Actualment, durant el curs 2014-2015, a Catalunya hi ha 73 centres educatius de primària i secundària on s'aplica el Programa de Llengua Àrab i Cultura Marroquí.

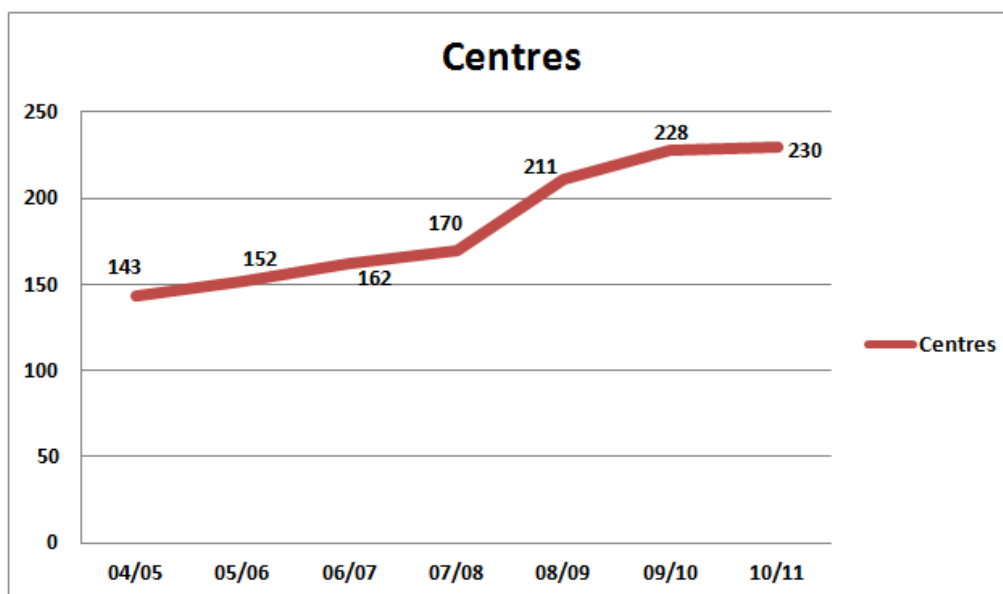
Imatge 11 Centres a Catalunya

Una gran majoria d'aquests centres es troba a la província de Barcelona, 43 concretament; 10 es situen a la província de Tarragona; vuit a la província de Lleida i 12 a la de Girona.

Imatge 12 Distribució centres per Províncies

Si ens fixem en la següent imatge, en què es recull l'evolució del nombre de centres participants en el Programa LACM a nivell estatal des del curs 2004-2005, podem veure que les xifres dels centres a Catalunya representen una part molt significativa del total de centres a nivell estatal.

Imatge 13 Evolució núm. centres Espanya

Professors

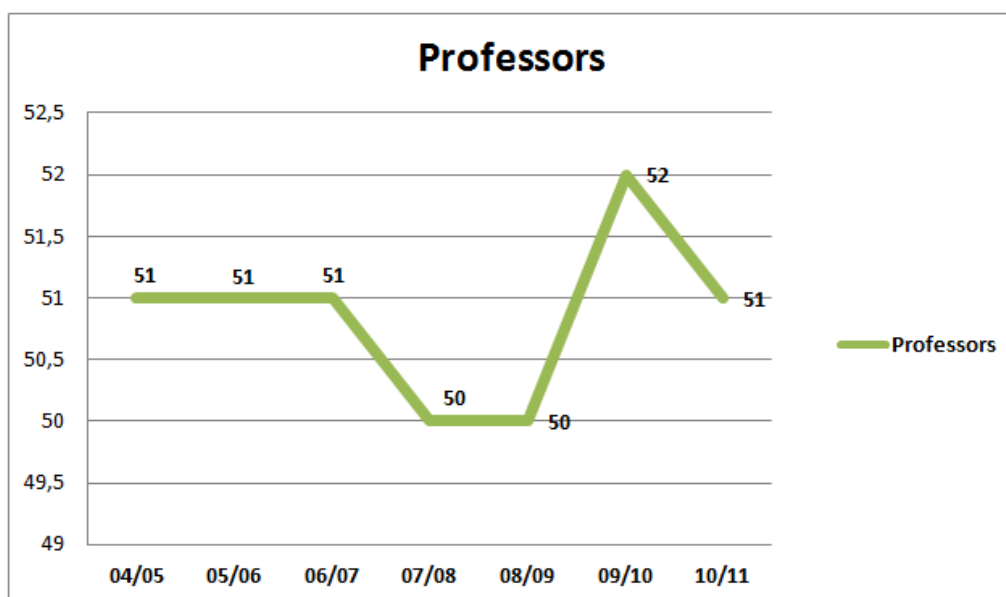
Tal i com hem comentat, pel que fa al professorat del PLACM, aquest desenvolupa la seva funció d'acord amb dos models d'implementació. El model A, en què un mateix professor atén diversos centres, per a un nombre reduït d'alumnes marroquins i en horari extraescolar. I el model B, en què un professor acostuma a atendre un sol centre, per a un nombre elevat d'alumnes marroquins i en horari lectiu.

Ja hem vist que, a Catalunya, només es troba en funcionament el model A, és a dir, un professor atén diversos centres. Per aquest motiu, independentment del creixement en el nombre d'alumnes, el nombre de

professorat s'ha mantingut, pràcticament, estable.

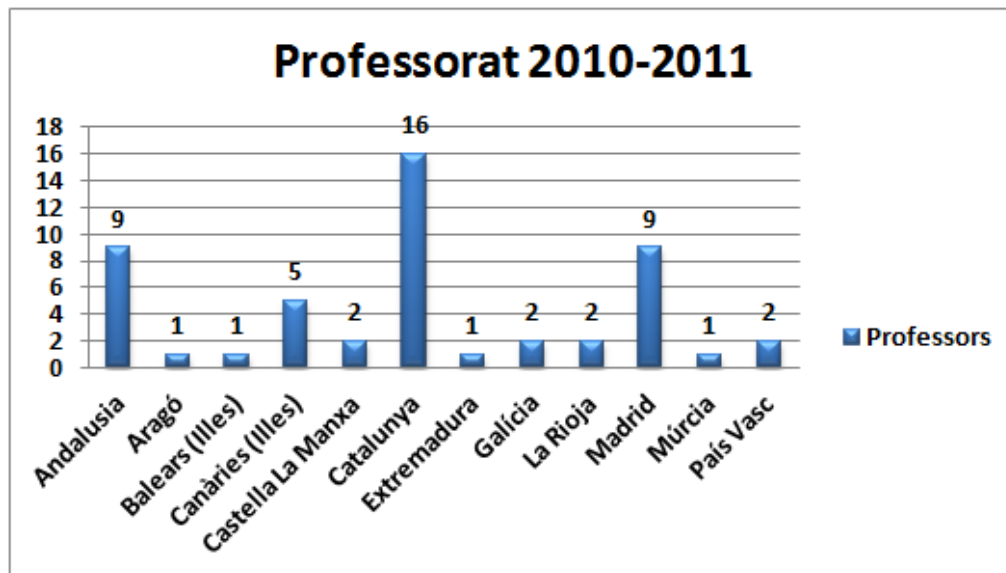
Curs	Professors
2004-2005	15
2008-2009	16
2013-2014	19

Taula 6 Professors a Catalunya

Imatge 14 Evolució núm. professors Espanya

La diferència entre els 52 professors del curs 2009-2010 i el curs 2010-2011 radica en què, durant aquest curs, el PLACM es va deixar d'implementar el programa LACM a València.

Imatge 15 Distribució de professors per Comunitats (2010/2011)

Pel que fa a la distribució d'aquest professorat a nivell estatal, podem veure les dades del curs 2010-2011.²⁵

²⁵ Últimes dades oficials actualitzades.

7. Àrab – Dàrija – Amazic

Per a nosaltres, totes les altres llengües són importants. La llengua amaziga també.

Com hem pogut veure la comunitat marroquina és, de llarg, la més nombrosa, amb 226.818 persones i la que té una implantació més antiga a Catalunya. El cas és que, sempre que parlem de la llengua del Marroc, donem per descomptat que aquesta llengua és l'àrab. Però aquesta afirmació no és pas certa. De fet, les dades demostren que no és certa en la gran majoria dels casos. D'acord amb els països i les zones de procedència es calcula que entre el 50 i el 80% de la població d'origen marroquí a Catalunya no té pas l'àrab com a llengua materna, sinó l'amazic (o berber).

L'amazic (també anomenada tamazight o llengua berber) és un idioma de més de 4.000 anys d'antiguitat que ha sobreviscut gràcies a la tradició oral i que, com a conseqüència directa de l'arabització i la islamització del món àrab ha patit un procés llarg i intens de minorització i ha anat desapareixent en favor de l'àrab. Un procés que pren força a partir del segle VII, moment en què l'àrab es va anar imposant com a única llengua de la cultura, de l'ensenyament i, per damunt de tot, de la religió.

Actualment es calcula que hi ha uns 25 milions de parlants d'amazic repartits per diversos països del nord d'Àfrica com Algèria, el Marroc, Nigèria, Burkina Faso, Egipte, Líbia, Mali, Mauritània o Tunísia.

Els amazics, una comunitat sense estat, i amb poc prestigi en els seus respectius països d'origen, acostumen a quedar ocults en els països d'acollida, deixant de "ser" amazics, per passar a ser identificats com àrabs, musulmans, marroquins, magrebins... I, si això és el que passa amb la seva identificació com a comunitat, amb la llengua succeeix exactament el mateix –moltes vegades com a resultat de l'actitud dels propis parlants-, deixant de ser referida com llengua amazic, i ser etiquetada, simplement, com àrab, marroquí, o qualsevol altra varietat dialectal.

Parlem doncs, d'un col·lectiu que, identificat generalment com a àrabs o musulmans, viu en una permanent situació de desestructuració, desorientació i conflicte identitari; parlant una llengua que no escriuen (l'amazic) i escrivint una llengua que no parlen (l'àrab).

És per tot això que, en tantes ocasions, el col·lectiu amazic passa del tot desapercbut. I Catalunya, fins fa ben poc, no n'ha estat pas la diferència. Només cal veure que, en la majoria de les ocasions, es tracta d'un col·lectiu que no apareix ni a les estadístiques ni a pràcticament cap document oficial. El cas però, és que, podem afirmar, que l'amazic és, avui dia, la tercera llengua més parlada a Catalunya, després del català i el castellà.

Tanmateix, a Catalunya, aquesta realitat històrica està en ple procés de canvi. Un canvi motivat pel desig, d'amazics i catalans, de reconeixement mutu. Propiciades per aquest objectiu, doncs, des de fa uns anys, han sorgit nombroses iniciatives i associacions, com la **Casa Amaziga de Catalunya** i l'**Observatori Linguamón de la Llengua Amaziga**, que han donat peu a la creació de diversos actes culturals, com la

Primavera Amaziga, d'activitats d'intercanvi cultural, o a donar classes de llengua amaziga per a infants i adults. I que, en última instància reclamen el reconeixement de la llengua i la cultura amazigues.

Afortunadament, de manera paral·lela, països com el Marroc o Algèria han emprés mesures per recuperar el prestigi perdut de la llengua i la cultura amazigues dins el propi territori. Amb aquest objectiu, s'està treballant per dotar l'amazic d'una ortografia i una gramàtica modernes i, l'any 2011, la Constitució del Marroc va declarar, finalment, l'amazic llengua oficial del Marroc, tot i que la realitat és que en una situació de subsidiarietat respecte de l'àrab.

Com hem comentat, tot i que el panorama està canviant, aquesta invisibilitat del col·lectiu amazic, ha portat a errors tan destacables com que, de manera quasi exclusiva, es promogui l'ensenyament de l'àrab com a única llengua materna a les classes dels programes ELCO i l'actual PLACM.

Afortunadament, mitjançant aquests canvis el que es pretén és fomentar el reconeixement d'aquesta llengua amagada, minoritzada als seus països d'origen i, en última instància, donar instruments als amazics que viuen a Catalunya perquè se sentin orgullosos de la seva llengua i, en resum, de la seva identitat i, d'aquesta manera, facilitar la seva plena participació en la cultura de la societat que els acull.

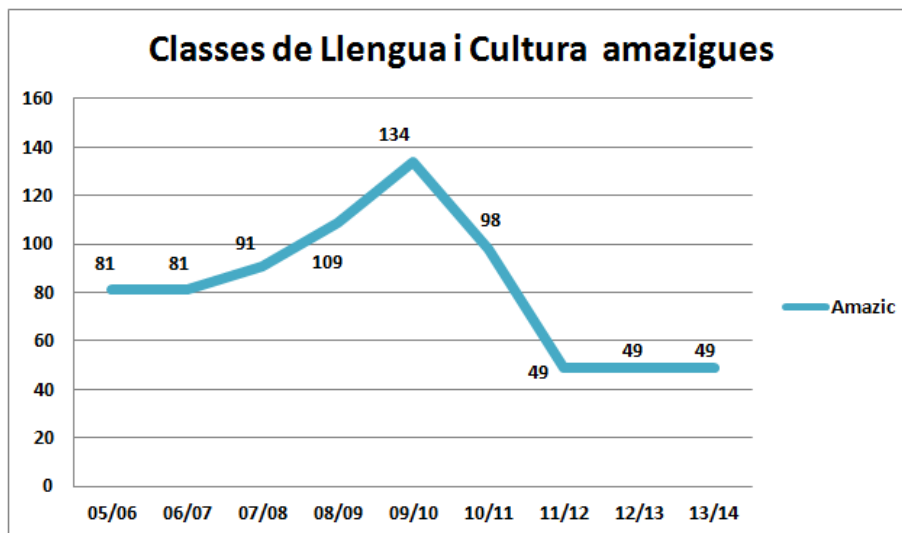
Fruit de convenis entre el Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya i el moviment amazic de Catalunya, des de l'any 2005, s'han fet classes per a alumnes de primària i secundària en centres educatius i en centres cívics de diverses comarques de Catalunya dins el marc de Classes de llengua per a la Nova Ciutadania (llengües d'origen). Aquestes classes, que segueixen el model del programa ELCO es duen a terme en horari extraescolar i sense cap incidència en el currículum escolar dels alumnes.

L'escola Rocafonda de Mataró és un dels vuit centres educatius de Catalunya que ofereix classes de llengua i cultura amazigues. Aquestes classes, obertes a tots els nens i nenes, siguin amazigòfons o no, s'han impartit també a quatre centres més de Vic, Terrassa, Barcelona i Viladecans.

7.1 Dades

Es calcula que, el curs 2005-2006, a Catalunya, hi havia escolaritzats 11.818 alumnes d'ascendència amaziga, 2.824 dels quals eren d'educació infantil, 5.426 d'educació primària i 2.947 d'educació secundària. Durant aquest mateix any es van començar a impartir classes de llengua i cultura amaziga en horari extraescolar, producte d'una col·laboració entre la Conselleria d'Educació de la Generalitat i la Fundació Bayt Al-Thaqafa. En aquest cas, la Generalitat era l'encarregada de cedir les instal·lacions als centres participants i de fer el seguiment de les classes, mentre que la fundació era qui facilitava el professorat.

Si bé, en un principi, es va poder posar en marxa aquestes classes gràcies a la col·laboració amb la Fundació Bayt Al-Thaqafa, al llarg dels anys han sigut diverses les associacions que han possibilitat que aquestes classes estiguessin a l'abast de, cada vegada, un major nombre d'alumnat.

Imatge 16 Alumnat participant Classes llengua i cultura amazigues

El primer any en que es van dur a terme classes de llengua i cultura amazigues, durant el curs 2005-2006, hi hagué vuit centres, a Catalunya, que n'oferien classes. Durant el curs 2013-2014, la xifra va ser de deu centres.

Tal i com hem comentat amb anterioritat, són moltes les associacions i organitzacions a Catalunya nascudes de la voluntat de donar a la llengua i la cultura amazigues el lloc que els correspon i que, durant tant de temps, els ha estat denegat.

L'**Associació Tamazgha-Catalunya (TAMCAT)**, nascuda l'any 2009, és una associació sociocultural que pretén facilitar la integració del col·lectiu amazic resident a Catalunya mitjançant la promoció i divulgació de la llengua i la cultura amazigues.

Per altra banda, la **Casa Amaziga de Catalunya (CAC)** és una entitat que té la voluntat de ser el referent del Poble Amazic a Catalunya, i punt de trobada entre la ciutadania amaziga i la Catalana.

8. Pla Catalunya-Marroc 2014-2017²⁶

Fins ara hem pogut veure quins projectes s'han posat en pràctica a Catalunya relacionades amb l'ensenyament de l'àrab. Però, quins projectes es presenten de cara al futur?

El **Pla Catalunya-Marroc 2014-2017**²⁷ és un programa promogut pel Govern de la Generalitat de Catalunya per consolidar i impulsar les relacions entre els dos països, Catalunya i el Marroc. El Pla va dirigit a cinc grans àmbits de col·laboració: la cooperació al desenvolupament; la cultura, les universitats i la recerca; les relacions econòmiques; les relacions institucionals i els catalans d'origen marroquí. Aquest pla representa una aposta ferma motivada pel pes que té el Marroc per a Catalunya en tots aquests àmbits.

Un dels principals receptors o beneficiaris del Pla Marroc 2014-2017 són els catalans d'origen marroquí, el col·lectiu més nombrós de població estrangera empadronada a Catalunya, (aproximadament un 20,3% del total de la població estrangera, i pràcticament un 3% de la població total), des de fa, pràcticament, una vintena d'anys, i que són, al cap i a la fi, el vincle entre les dues cultures i societats.

El Pla, que va ser presentat l'11 de febrer de 2015, en el Palau de la Generalitat, però que ja havia estat aprovat el 15 de setembre de 2014, també pretén ser una eina que faciliti la coordinació i l'impuls de les accions del Govern i de les principals institucions catalanes al Marroc.

El Pla Marroc 2014-2017 s'afegeix a d'altres plans de treball que Catalunya ja té amb el Japó, Flandes o el Quebec. I, en el cas de Catalunya, es du a terme paral·lelament amb l'Estratègia País Prioritari²⁸ Marroc (EPP) dins el Pla de Cooperació al Desenvolupament.

Per a la creació del Pla, la Direcció General per a la Immigració ha col·laborat de manera activa amb entitats i col·lectius de catalans i catalanes d'origen marroquí.

La principal diferència entre el Pla Catalunya-Marroc i d'altres plans anteriors, com ara el Programa de Llengua Àrab i Cultura Marroquí, radica en què aquest nou pla inclou la possibilitat d'incorporar l'àrab com a optativa als instituts de secundària de Catalunya.

D'acord amb el Departament d'Ensenyament, aquesta possibilitat respon, en primer lloc a un interès estratègic motivat per la internacionalització de l'economia que comporta el coneixement de llengües. En segon lloc, el Pla Catalunya-Marroc també pretén consolidar i difondre les llengües d'origen de l'alumnat nouvingut.

²⁶ També conegut com Pla Marroc.

²⁷ Es pot consultar a <http://afersexteriors.gencat.cat/ca/comunicacio/publicacions/pla-catalunya-marroc-2014-2017/>.

²⁸ Catalunya també ha desenvolupat Estratègies de País Prioritari amb Nicaragua, Senegal i Colòmbia.

El Pla Catalunya-Marroc, a diferència del Pla LACM, contempla que les institucions o entitats interessades a organitzar les classes de llengua àrab han de facilitar el professorat necessari i la seva retribució econòmica. També correspon als centres aportar els llibres de text pertinents i d'altres materials didàctics (al marge del facilitat pel Departament d'Educació).

Actualment, però, el Pla Catalunya-Marroc, d'una durada de 4 anys, no es troba en funcionament, tot i haver entrat en vigor l'any 2014.

9. Materials i d'altres recursos educatius

Hem explicat ja quins són els materials elaborats i facilitats pel Ministeri d'Educació Nacional Marroquí en cooperació amb el Ministeri d'Educació d'Espanya disponibles per a aquells centres en què s'imparteixin classes de llengua àrab i cultura marroquina, dins el marc del Programa LACM.

A títol personal però, hi ha alguns centres, associacions i entitats que han promogut la creació de nous materials i recursos educatius destinats per a l'ensenyament de l'àrab a estudiants de primària i secundària a Catalunya.

Un dels centres amb una actuació més rellevant en aquest àmbit, és l'IES La Serreta de Rubí. Al llarg dels anys, aquest institut, des de la seva aula d'acollida, ha anat creant nous materials per a l'ensenyament de l'àrab. Materials que, posteriorment ha posat a disposició de tots els centres educatius de Catalunya implicats en aquesta tasca.

D'entre els materials creats, en destacarem:

- ✧ Vocabulari de supervivència Català-Àrab. Es pot consultar on-line a: <https://soundcloud.com/jgregori/rab>
- ✧ Vocabulari per matèries bàsic Àrab-Català
- ✧ Curs de cultura àrab

De materials creats per associacions, n'és un bon exemple el cas de Bayt Al-Thaqafa, que ha publicat tot un seguit de contes i d'altres materials didàctics d'alfabetització, tant de la llengua àrab com del castellà.

A part dels materials creats, pròpiament, per a l'ensenyament de la llengua àrab o de materials bilingües (àrab-català) hi ha Ajuntaments, entitats o associacions que, a títol propi, han dissenyat materials o recursos que facilitin la integració dels col·lectius nous. En el cas dels immigrants de llengua àrab, cal destacar els següents recursos:

- ✧ L'Ajuntament de Lloret de Mar, des del Pla Local d'Acollida i Ciutadania del Departament de Benestar i Família, va crear, l'any 2009, una **guia de benvinguda** en diverses llengües (àrab, anglès, francès, alemany, italià i rus) en què s'hi recull la informació més rellevant a tenir en compte per part dels col·lectius d'arribada.

Des de l'Ajuntament de Lloret de Mar també s'ha promogut la creació del **Treball per a projectes educatius** (Veure 5.1 Centres Educatius).

Des del Centre de Recursos d'alguns municipis com la Conca de Barberà o reus també s'ha creat una base de materials i recursos per a l'aprenentatge de llengües.

Des dels seus diferents departaments, la Generalitat de Catalunya ha promogut la creació de materials i recursos diversos en línia que serveixin i facilitin l'ensenyament i l'aprenentatge de les llengües estrangeres presents al territori català i d'altres per a

l'aprenentatge del català des d'aquestes llengües estrangeres. Aquests últims es poden consultar a la seva pàgina [Viure a Catalunya. Aprenem català des de l'àrab](#).

A la web del Departament d'Ensenyament, concretament també hi podem trobar un apartat dedicat exclusivament a material i recursos varis per a l'ensenyament de la llengua àrab²⁹.

A més dels materials didàctics dedicats a l'ensenyament i l'aprenentatge de la llengua, també en podem trobar alguns dedicats a d'altres aspectes del món àrab, com la cultura o la religió.

En destaquem una unitat didàctica sobre la mesquita, a càrrec de la Generalitat. Disponible en línia a: http://governacio.gencat.cat/web/.content/afers_religiosos/recursos/material_escola_pi_a_audir/islam.pdf

Pel que fa a l'amazic, gràcies a les diverses institucions, centres educatius i associacions implicades també hi ha recursos disponibles.

¶ **Diccionari Català-Amazic.** Es pot consultar en línia a: <http://www.edu365.cat/agora/dic/agora.htm?idioma=amazic>

²⁹ Disponibles en línia a: <http://www.xtec.cat/web/projectes/plurilinguisme/origen/arab/recursos>.

10. Conclusions

La immigració de les últimes dècades ha transformat el món que coneixíem, convertint-lo en un espai on la multiculturalitat i el plurilingüisme hi juguen un paper essencial. L'arribada continuada de població immigrant està generant una profunda transformació a les societats. I, evidentment, la societat catalana, que no és aliena a aquest fenomen i aquests canvis, veu com, any rere any, s'incrementa el nombre de nouvinguts, procedents d'òrgens geogràfics, culturals i lingüístics molt diversos. Aquestes persones que, en la majoria de les ocasions, manquen d'un coneixement previ, es troben amb les peculiaritats socioculturals i lingüístiques de la societat receptora.

En el cas de Catalunya, la qüestió lingüística pren especial rellevància. I, per aquest motiu, són molts els esforços que s'han fet, durant els últims anys, en un intent de constituir un marc lingüístic en el qual les llengües pròpies del territori, el català –amb totes les seves variacions dialectals- i el castellà, puguin conviure, en absoluta harmonia i normalitat, amb l'immens ventall de llengües d'origen de la comunitat immigrant.

Diem que la qüestió lingüística pren especial rellevància perquè si, en qualsevol cas, aquesta convivència ja resulta complexa, en el cas de Catalunya, on les polèmiques de caire lingüístic català-castellà són constants, aquesta complexitat esdevé encara major. Per tant, doncs, el repte en aquest àmbit no és pas simple o superflu. La solució a aquest repte passa per crear un marc on totes les llengües que formen part d'aquest paisatge lingüístic siguin considerades i valorades.

La diversitat lingüística és un repte si, però també és una gran oportunitat i, com a tal, l'hem de saber aprofitar. Les llengües, com a patrimoni immaterial de la humanitat i, alhora, com a element vulnerable del món en què vivim, han de ser defensades i protegides. El capital lingüístic de la immigració ha estat –i segueix estant-, en moltes ocasions, infravalorat.

Per tot això, és indispensable que els organismes i les institucions catalanes assoleixin el compromís que això suposa i promoguin projectes i iniciatives que actuïn en aquesta direcció.

Els programes ELCO i, actualment, el Programa LACM en són un bon exemple. Permetre l'entrada de la diversitat lingüística a les aules és jugar a favor d'aquesta bona convivència lingüística i cultural, tant necessària avui dia.

Treballar, conèixer, explorar les llengües de l'alumnat present a les aules de Catalunya –si tenim en compte que aquest alumnat serà la societat catalana de demà- és la millor manera d'entendre la complexitat que comporta aquest fenomen i, l'única manera de descobrir quina és la millor manera d'afrontar-lo.

Tal i com hem exposat, aquest treball sorgeix de la necessitat d'oferir, de manera clara, organitzada i completa, les dades més rellevants sobre l'ensenyament de l'àrab per a estudiants de primària i secundària a Catalunya. L'objectiu final, era el de crear, mitjançant totes les dades obtingudes, un mapa -metafòricament parlant-, en què quedessin reflectits tots els punts claus sobre el tema.

En havent acabat el treball podem dir que els objectius establerts a l'inici del treball han estat resolts satisfactòriament. Hem aconseguit obtenir totes aquelles dades, diguem-ne, rellevants, per tal que, qualsevol persona interessada en el tema treballat, es pugui fer una idea clara i concisa sobre com es du a terme l'ensenyament de l'àrab als centres educatius públics de Catalunya.

Val a dir però, que la cerca de dades no ha estat pas senzilla. En primer lloc, per la manca d'unificació d'aquestes dades. En segon lloc, perquè, en diverses ocasions, hem pogut comprovar que, les dades presentades per cada un dels organismes, o, a vegades, fins i tot, per un de sol, eren confoses i desiguals. En tercer lloc, per la manca de dades actualitzades; en la majoria d'ocasions, les dades publicades eren obsoletes o massa antigues. En d'altres, com en el cas d'algunes pàgines web de la Generalitat referents a aquests àmbits, aquestes eren inaccessibles. A més, cal destacar que, si bé, hi ha molta informació dels primers anys d'implementació d'aquests programes (2000-2005), els últims anys la informació és més aviat escassa i poc detallada.

Per acabar, hem de destacar que, pel que fa als organismes i departaments dedicats a les llengües estrangeres, projectes lingüístics, etc. ens ha resultat bastant difícil obtenir la col·laboració del funcionari.

Per tots aquests motius, hem de dir que la cerca de dades ha estat lenta i complicada. No podem deixar d'agrair, però, la col·laboració per part de determinades persones implicades (funcionaris del Departament d'Ensenyament, professorat del Programa LACM, alumnat participant en les classes i familiars d'aquests, associacions, entitats...).

Pel que fa al contingut del treball, si bé segueix les directrius que vàrem establir des d'un principi, cal destacar que, finalment, ha estat lleugerament més extens del que ens havíem proposat. Possiblement perquè, com acostuma a passar, com més coses sabem sobre un assumpte, més coses en volem saber.

Com també acostuma a passar, però, al llarg del treball ens han sorgit algunes reflexions que, si bé no podem respondre ni aquí ni ara, volem exposar.

Com hem vist, la totalitat dels projectes culturals i lingüístics exposats van destinats a permetre i facilitar la integració dels col·lectius immigrants en la nostra societat. Col·lectius immigrants que, en moltes ocasions, porten molt de temps a Catalunya. Així doncs, és pertinent, anomenar aquests col·lectius Nova Ciutadania? Si l'objectiu és integrar, és oportú marcar aquesta diferència entre la Nova i la ¿Vella? ciutadania?

Tal i com hem exposat, l'objectiu final del Programa de Llengua Àrab i Cultura Marroquí passa per incloure l'àrab com una matèria curricular en l'Educació primària i secundària de Catalunya. El cas però, és que, de moment, no sembla que això hagi de passar aviat. Sense cap mena de dubte, la incorporació de la llengua àrab al

currículum escolar seria un important gest, per part de les autoritats –catalanes i espanyoles-, de reconèixer i valorar el col·lectiu immigrant majoritari –per molta diferència- al nostre país i, especialment, a Catalunya.

Per últim, però no pas menys important, volem tornar a senyalar la contradicció existent pel que fa a la llengua àrab. La llengua àrab apresada i ensenyada no és la llengua materna de ningú. No és la llengua d'origen ni familiar de cap col·lectiu. Per als marroquins ho és el dàrija, o alguna de les moltes altres varietats dialectals del país, per als amazics ho és el tamagizh, i així per a la resta de col·lectius àrabs d'arreu. Resulta confós, equívoc i contradictori, doncs, que l'àrab sigui ensenyat com a llengua d'origen, simplement, perquè no ho és³⁰.

Així, doncs, hem de dir que cal descartar per complet la idea que un estat equival a una llengua. Una idea que, com hem pogut veure mitjançant el present treball és del tot errònia.

Afirmar que l'àrab és la llengua del Marroc equival a caure en l'error. L'àrab és la llengua oficial del Marroc, sí, però d'això a afirmar que l'àrab és la llengua materna de tota la gent del Marroc... Només podem dir que és incert. Perquè ens en fem una idea, avui dia, a Catalunya, es parlen més de sis varietats dialectals³¹ de l'àrab.

A nivell personal, voldríem destacar que es tracta d'un tema summament interessant, molt més complex i profund del que pugui semblar a simple vista. Probablement això es degui a la gran quantitat de gent implicada en aquest marc lingüístic en construcció. Gent amb una fèrria voluntat de donar a les llengües d'origen el lloc que els correspon.

Cal entendre les llengües d'origen, pròpies o alienes, com el que són. Una part del patrimoni cultural i personal de cada un de nosaltres. La llengua és quelcom que ens identifica, ens caracteritza i ens diferencia, però també és el pont que ens uneix; el pont que ens permet establir vincles entre cultures, entre societats, entre persones.

Una societat com la catalana, caracteritzada per la diversitat lingüística i cultural, és una societat rica; una societat privilegiada. Hem d'aprendre a valorar aquesta diversitat i fer-ne un motiu d'orgull i no pas de vergonya.

Voldríem acabar, com a nous traductors que som, i com a participants d'aquesta diversitat lingüística que ens envolta dient que:

“Si tot el que s'aconsegueix estalviar reduint la presència de diversitat lingüística a Europa – o a Espanya- s'ha de destinar a contribuir a un exèrcit europeu, per exemple, val més que les llengües no parin de créixer. És molt més útil socialment – i molt menys perillós per tothom- tenir un exèrcit de traductors que un de soldats.”

(Pere Comellas a Contra l'imperialisme lingüístic)

³⁰ Dient que no és la llengua d'origen de ningú, volem dir que no és la L1.

³¹ Les varietats dialectals de l'àrab amb una major presència a Catalunya són: l'àrab algerià (o *wattani*), l'àrab egipci, l'àrab llevantí del sud, l'àrab llevantí del nord, l'àrab estàndard i, per descomptat, l'àrab marroquí.

11. Referències bibliogràfiques

Bibliografia

ABU-SHAMS, Leila (2006), *Educación, lengua y cultura: la escolarización de los niños marroquíes en España*. Actas del primer congreso Árabe Marroquí: Estudio, Enseñanza y Aprendizaje. Universidad de Cádiz.

GARCÍA ORTIZ, Puerto (2006), *Familiarizando al profesorado con el árabe marroquí*. En H. NOUAIORI, y F. MOSCOSO GARCÍA, Actas del I congreso Árabe-Marroquí: estudio, enseñanza y aprendizaje. Cádiz: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Cádiz.

MIJARES MOLINA, Laura (2005), *Inmigración en la escuela española esquemas programas de mantenimiento de las lenguas de origen*. Universidad de Alicante.

MIJARES MOLINA, Laura (2000), *Viejos esquemas para nuevas situaciones: gestión y contradicciones del programa de enseñanza de lengua y cultura de origen (ELCO) marroquí*. Suplementos OFRIM, 47-63.

IZQUIERDO, Antonio (2008), *El modelo de inmigración y los riesgos sociales de exclusión*. Colección de Estudios; 25. Fundación FOESSA.

AGUILAR, Victoria (2006), *Atención lingüística a los niños magrebíes en la escuela española*. Universidad de Murcia.

FRANZÉ, Adela (coord) y MIJARES MOLINA, Laura (coord). (1999 y 2006), *Lengua y cultura de origen. Niños marroquíes en la escuela española*. Madrid, Oriente y del Mediterráneo.

Defensor del pueblo (2003), *La escolarización del alumnado inmigrante en España: análisis descriptivo y estudio empírico*. Informes monográficos. Madrid.

GARCÍA CASTAÑO, F. Javier; GRANADOS MARTÍNEZ, Antolín; GARCÍA-CANO TORRICO, María (1999), *De la educación multicultural e intercultural a la lengua y cultura de origen: reflexiones sobre el caso español*. Laboratorio de Estudios Interculturales Universidad de Granada

FRANZÉ, Adela (1999), *Políticas educativas e inmigración: algunas notas sobre la enseñanza de la lengua de origen*.

GARCÍA CASTAÑO, F. Javier; BARRAGÁN RUÍZ-MATAS, C. (2000). *Sociedad multicultural e interculturalismo versus inmigración extranjera: aportaciones teóricas para el debate*. Documentación Social. Revista de Estudios Sociales y de Sociología Aplicada, 121, 209-232.

GARCÍA CASTAÑO, F. Javier; BARRAGÁN RUÍZ-MATAS, C. (2004). Mediación intercultural en sociedades multiculturales: hacia una nueva conceptualización, *Revista Portularia*, 4, 123-142

Publicacions electròniques

MIJARES MOLINA, Laura (2004), *La lengua árabe en la escuela española: programas de mantenimiento lingüístico y políticas de integración*. 4º Congreso sobre la Inmigración en España. Girona. [en línia] Disponible a: http://www.udg.edu/congres_immigració/ESP/index.http (Darrera consulta: 12/05/2015)

Impuls a les terceres llengües: llengües de la nova ciutadania [en línia] Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament d'Educació. Disponible a: <http://phobos.xtec.cat/pluriling/novaciutadania.html> (Darrera consulta: 30/04/2015)

Actes de les jornades sobre l'ensenyament de l'amazic a Catalunya. [en línia] Observatori Linguamón de la Llengua Amaziga. Disponible a: http://www10.gencat.cat/casa_llengues/binaris/Dossier_Actes_jornades_ensenyament_amazic_Catalunya_octubre_%202009_3_tcm302-129486.pdf (Darrera consulta: 30/04/2015)

MIJARES MOLINA, Laura (2006), *Immigración y reconocimiento lingüístico*. [en línia] Afkar/Ideas. Disponible a: http://www.iemed.org/observatori/arees-danalisi/arxius-adjunts/afkar/afkar_ideas_9/Inmigracion_y_reconocimiento_linguistico (Darrera consulta: 12/05/2015)